

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

Διιδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κοινοτική Εργασία και Κοινωνική Οικονομία

Διπλωματική Εργασία

Η ορτακιά ως παραδοσιακός συνεταιρισμός στην Κρήτη

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Γωνιανάκη Σεβαστή

Επιβλέπων Καθηγητής: Αριστείδης Τσαντηρόπουλος

Α.Μ: 5

Αφιέρωση

Αυτή η εργασία αφιερώνεται με όλο μου το σεβασμό στη μνήμη του Γ.Δ.

.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις πιο θερμές μου ευχαριστίες στους καθηγητές που υπήρξαν καθοριστικοί για την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Πρώτα και κύρια, θέλω να ευχαριστήσω τον Καθηγητή Αριστείδη Τσαντηρόπουλο, για την καθοδήγηση, τη συνεχιζόμενη υποστήριξή του και την αμέριστη πίστη του στην πρόοδό μου. Η εμπειρία και οι πολύτιμες παρατηρήσεις του υπήρξαν για μένα φάρος καθοδήγησης καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας. Η αφοσίωση και η προσήλωσή του στην αριστεία αποτέλεσαν για μένα πηγή έμπνευσης και σημαντική υποστήριξη σε κάθε βήμα αυτής της διαδρομής καθώς επίσης για την συμβολή του και τις χρήσιμες παρατηρήσεις του κατά τη διάρκεια της αναθεώρησης της εργασίας μου. Η ενδελεχής ανάλυσή του και οι προτάσεις του ενίσχυσαν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα της εργασίας και μου επέτρεψαν να εμβαθύνω περισσότερο στο θέμα που με απασχολούσε.

Επιπλέον, ευχαριστώ την ομάδα των μεταπτυχιακών φοιτητριών που αποτελούν μια ενότητα δυναμική και υποστηρικτική. Η αλληλοβοήθεια και η συνεργασία που αναπτύξαμε κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού κύκλου σπουδών υπήρξαν καθοριστικές για την επιτυχία της όλης πορείας μου. Όλες μαζί λειτουργήσαμε ως μια οικογένεια, προσφέροντας η μια στην άλλη δύναμη, γνώση και υποστήριξη σε όλες τις φάσεις του μεταπτυχιακού μας ταξιδιού.

Η εμπειρία μου από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα δεν θα ήταν η ίδια χωρίς την αλληλεπίδραση και την υποστήριξη όλων αυτών των ανθρώπων, και τους ευχαριστώ από καρδιάς για όλη την καθοδήγηση, την υπομονή και την αφοσίωσή τους.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει την ορτακιά, μια παραδοσιακή μορφή συνεταιρισμού στην Κρήτη, εστιάζοντας στη λειτουργία, τις ηθικές αρχές και το δίκαιο της συνεργασίας που τη διέπουν. Μέσα από ανάλυση της κοινωνικής και οικονομικής λειτουργίας της ορτακιάς και τη συλλογή άτυπων συνεντεύξεων, η μελέτη διερευνά την εξέλιξή της στο πέρασμα του χρόνου από την παραδοσιακή μορφή της έως τη δυνατότητα αξιοποίησής της στη σύγχρονη εποχή. Η έρευνα επικεντρώνεται στη διατήρηση των αξιών της

αλληλεγγύης, της αμοιβαίας υποστήριξης και της συνεργασίας, εξετάζοντας πώς αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στις σημερινές κοινωνικές και οικονομικές δομές.

Λέξεις - Κλειδιά: ορτακιά, ορτάκης, Κρήτη, συνεργασία, συνεταιρισμός

Abstract

This study examines ‘ ortakia’, a traditional form of cooperative in Crete, focusing on its operation, ethical principles and the law of cooperation that govern it. Through an analysis of the social and economic function of the ortakia and the collection of informal interviews, the study explores its evolution from its traditional form of cooperation to its potential for exploitation in the modern era. The study focuses on the preservation of the values of solidarity, mutual support and cooperation, examining how these can be applied to contemporary social and economic structures.

Key - words: ortakia, ortakis, Crete, cooperation, cooperative

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη……..……σελ.2
Εισαγωγή…….…….σελ.5

1ο Κεφάλαιο. Η Συνεργασία και οι Συνεταιρισμοί

1.1. Μορφές συνεργασίας, στην προνεωτερική και σύγχρονη εποχή……..……...σελ.6

1.1.1. Ο οικονομικός ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών……...……...σελ.9
1.1.2. Ο κοινωνικός ρόλος των συνεταιρισμών…….....σελ.11
1.2. Το παράδειγμα της κτηνοτροφίας ως οργάνωση παραγωγικής δραστηριότητας…..σελ. 12
1.2.1. Περιπτώσεις προκαπιταλιστικών συνεταιρισμών……..…σελ. 13
1.2.2. Ναυτικοί συνεταιρισμοί…….……..…….……σελ.16
1.2.3. Μαδεμοχώρια……...…….…….σελ.16
1.3. Προκλήσεις που απομένουν και δρόμος προς τα εμπρός……..…….σελ 17
1.4. Περιπτώσεις κτηνοτροφικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα……..…….σελ.18
1.4.1.Τα κοινάτα της Κρήτης……..……....σελ.18
1.4.2. Τα Τσελιγκάτα της Ηπείρου……..…….σελ.19
1.5. Σκοπός, Στόχοι & Ερευνητικά ερωτήματα……...σελ. 20

2ο Κεφάλαιο. Ερευνητική Προσέγγιση και Μεθοδολογικές Παράμετροι

2.1. Προβληματική της Έρευνας……..…….σελ.22
2.2. Μεθοδολογία…….…….σελ.25
2.3. Δείγμα…….σελ.27
2.4. Περιορισμοί έρευνας……...……..……σελ.27
2.5. Δεοντολογία της Έρευνας και Συγκατάθεση……...……..…….σελ.28
2.6. Μέθοδος Ανάλυσης……...……σελ.29

3ο Κεφάλαιο.Ανάλυση Συνεντεύξεων

3.1. Πρώτη συνέντευξη (19.01.2024/ Χ.Κ)……..…….σελ.29
3.2.Δεύτερη Συνέντευξη (29/02/2024/ Γ.Δ., Δ.Φ., Ν.Γ.)…….…….σελ.35
3.3. Τρίτη Συνέντευξη (13/03/2024 / Χ.Φ.)…….....σελ.40
3.4. Τέταρτη Συνέντευξη (20/03/2024 / Γ.Κ.)……..……σελ. 43
3.5 Οι έμφυλες διαστάσεις της συζευκτιάς.....σελ.46

4ο Κεφάλαιο.Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

4.1. Διαπιστώσεις…….……...….σελ.46
4.2. Συμπέρασμα…….……..……..…..….σελ.49
4.3. Περιορισμοί - Μελλοντικές Έρευνες……..…….……..σελ.50

Βιβλιογραφία……...…….σελ.53

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία διερευνά έναν αγροτικό και κτηνοτροφικό συνεταιρισμό στην Κρήτη, την ορτακιά από την παραδοσιακή κοινωνία έως και σήμερα. Η προέλευση της λέξης αν και είναι κατεξοχήν τούρκικη, σημαίνει τον συνεργάτη, αλλά και τον σύντροφο σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Επί του παρόντος, έχει διατηρήσει τη σημασία της σύμπραξης μεταξύ των ανθρώπων, ώστε η λήψη των αποφάσεων και της κατανομής της παραγωγής να συντελούνται με δίκαιους όρους, με στόχο την αξιοπρεπή σχέση συνεργασίας, αλλά και ηθικής. Οι σχέσεις συνεργασίας σε παραδοσιακές μορφές συνεταιρισμού, όπως η ορτακιά στην Κρήτη, αποσκοπούν στη δίκαιη κατανομή των κτηνοτροφικών προϊόντων και στην αμοιβαία υποστήριξη των μελών της κοινότητας. Αυτές οι συνεργασίες δεν περιορίζονται μόνο στην οικονομική διάσταση, αλλά

προάγουν την παραγωγή προϊόντων με σεβασμό προς τη φύση και τον άνθρωπο, αναδεικνύοντας τις αξίες της αειφορίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η κτηνοτροφία, μέσα από αυτές τις παραδοσιακές συνεργασίες, βασίζεται στην αμοιβαία αλληλοστήριξη και την κοινή ευημερία, προσφέροντας προϊόντα που παράγονται με υπευθυνότητα, ενώ παράλληλα ενισχύεται η κοινωνική συνοχή και η ηθική διάσταση της εργασίας.

Η παρούσα εργασία διερευνά τη λειτουργία και τη σημασία της ορτακιάς, μιας παραδοσιακής μορφής συνεταιρισμού στην Κρήτη, και εξετάζει πώς αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί στη σύγχρονη εποχή ως πολιτιστική κληρονομιά, εστιάζοντας στις ηθικές αρχές και το δίκαιο της συνεργασίας. Η μελέτη αρχικά αναφέρεται στη διατήρηση των παραδόσεων και τη συλλογική δύναμη που προκύπτει από τη συνεργασία στον τομέα της κτηνοτροφίας, καθώς και στην κοινωνική και οικονομική λειτουργία των συνεταιρισμών στην Κρήτη. Στο πλαίσιο της έρευνας, αναλύεται η εξέλιξη των συνεταιρισμών από τις παραδοσιακές μορφές, όπως η ορτακιά, μέχρι τις σύγχρονες κοινωνικές και οικονομικές δομές, ενώ παράλληλα εξετάζεται η εσωτερική λειτουργία της ορτακιάς μέσα από άτυπες συνεντεύξεις με μέλη της, προσδιορίζοντας τις προϋποθέσεις και τις αντιλήψεις που συνθέτουν την εμπειρία της συνεργασίας. Η εργασία επικεντρώνεται στους τρόπους με τους οποίους η ορτακιά, ως προνεωτερικός συνεταιρισμός, αναδεικνύει τις παραδοσιακές αξίες της αμοιβαίας υποστήριξης και της αλληλεγγύης, ενώ αναρωτιέται αν αυτές οι αξίες μπορούν να ενσωματωθούν στον σύγχρονο κόσμο. Η έρευνα διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια: το πρώτο εξετάζει τη γενική διάσταση της κτηνοτροφίας και των συνεταιριστικών πρακτικών στην Κρήτη, το δεύτερο αναλύει τη μεθοδολογία και το πλαίσιο της έρευνας, το τρίτο περιλαμβάνει τις συνεντεύξεις με τα μέλη της ορτακιάς και το τέταρτο συζητά τα αποτελέσματα και προτείνει κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα. Στόχος της μελέτης είναι να κατανοήσει τη λειτουργία της ορτακιάς, να αναδείξει τις αξίες και τα οφέλη της, και να διερευνήσει τη δυνατότητα εφαρμογής αυτών των παραδοσιακών συνεταιριστικών μοντέλων στη σύγχρονη κοινωνία. Οι κεντρικοί άξονες της έρευνας επικεντρώνονται στην κατανόηση των αλλαγών στους συνεταιρισμούς της Κρήτης μέχρι σήμερα, στην ανάλυση της έννοιας και της λειτουργίας της ορτακιάς, στην αξιολόγηση της ορτακιάς ως παραδοσιακού συνεταιρισμού και στην αναζήτηση δυνατοτήτων για τη σύγχρονη αξιοποίησή της.

1ο Κεφάλαιο. Η Συνεργασία και οι Συνεταιρισμοί:

1.1. Μορφές συνεργασίας, στην προνεωτερική και σύγχρονη εποχή

Ο όρος «συνεργασία» εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον δέκατο τέταρτο αιώνα. Προέρχεται από το χριστιανικό λατινικό cooperatio. Τον 15ο αιώνα σήμαινε μια κοινή προσπάθεια και αποτελείται από το co,

το οποίο προέρχεται από το cum, που σημαίνει «με» ή «μαζί» και operare, «να ενεργώ». Έτσι, το να συνεργάζεσαι σημαίνει να ενεργείς από κοινού, να συνενώνεις μεμονωμένες προσπάθειες για έναν κοινό σκοπό. Γενικά, η συνεργασία αναφέρεται σε κάθε είδους συλλογική εργασία μεταξύ ατόμων ή ομάδων, είτε εθελοντική είτε όχι. Η έννοια της συνεργασίας, που χρησιμοποιείται συχνά στη βιβλιογραφία της κοινωνιολογίας, της οικονομίας και της διαχείρισης, ιδιαίτερα στους τομείς της εργασίας, της οργάνωσης και της επιχείρησης, είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν αντιμετωπίζουμε ζητήματα που σχετίζονται με μορφές εργασιακών συλλογικοτήτων (Draperi, 2006).

Αν και είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα όλων των κοινωνιών, αυτή η γενική έννοια του όρου, η οποία είναι μακράν η πιο ευρέως χρησιμοποιούμενη, είναι ωστόσο συχνά σιωπηρή. Αυτή η έννοια του όρου εμπεριέχεται σε μια σειρά από λέξεις που σχετίζονται με την ιδέα της συνεργασίας. Η επικοινωνία, η συνεργασία, ο συντονισμός, η συμμετοχή, η διαμεσολάβηση, η αλληλεπίδραση και η συλλογική δράση είναι κλασικοί όροι στην κοινωνιολογία που προϋποθέτουν τη συνεργασία (Draperi, 2006).

Η χρήση της ήταν ευρέως διαδεδομένη κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης και, από τον 17ο αιώνα, η έννοια της συνεργασίας έχει χρησιμοποιηθεί στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνίας και στην οργάνωση της εργασίας. Στον πρώτο τόμο του *Κεφαλαίου*, Μέρος IV, Κεφάλαιο XIII, με τίτλο Συνεργασία, ο Μαρξ έγραψε: «Όταν πολλοί εργάτες εργάζονται μαζί προς έναν κοινό σκοπό στην ίδια διαδικασία παραγωγής ή σε διαφορετικές αλλά συνδεδεμένες διαδικασίες, η δουλειά τους παίρνει τη μορφή συνεργασίας» (Μαρξ, 1867, σ.863). Ο Μαρξ έδειξε τα πλεονεκτήματα της εργασίας σε συνεργασία και πρόσθεσε ότι αυξάνεται σε σχέση με τη συγκέντρωση του κεφαλαίου: «Ο αριθμός των εργατών που συνεργάζονται ή η κλίμακα της συνεργασίας εξαρτάται σε πρώτο βαθμό από το ποσό κεφαλαίου που προκαταβάλλεται για την αγορά εργατικών δυνάμεων» (ό.π., σελ. 868). Αυτή η εξάρτηση οδήγησε τον Μαρξ να πει ότι αν ο καπιταλιστικός έλεγχος είναι στην ουσία διπλής όψεως, λόγω της διπλής όψεως του αντικειμένου που ελέγχει, το οποίο είναι, από τη μια πλευρά, μια διαδικασία συνεταιριστικής παραγωγής και, από την άλλη, μια διαδικασία εξαγωγής υπεραξίας, η μορφή αυτού του ελέγχου είναι αναγκαστικά δεσποτική (Draperi, 2006).

Ο Μαρξ τόνισε την αντίφαση μεταξύ της διαδικασίας της συνεταιριστικής παραγωγής, η οποία απαιτεί από τους εργάτες να συμφωνούν με τους στόχους της επιχείρησης και της εξαγωγής υπεραξίας, η οποία είναι αντίθετη με τα συμφέροντά τους. Ωστόσο, δεν το συνέχισε περαιτέρω, ειδικά όταν οι συνεταιρισμοί προσπάθησαν να λύσουν αυτήν την αντίφαση. Γνωρίζουμε ότι ο Μαρξ γνώριζε καλά την ύπαρξη εργατικών συνεταιρισμών, αλλά δεν έκανε καμία αναφορά σε αυτούς στη θεωρητική του συζήτηση για τη συνεργασία. Αυτή η σιωπή προκαλεί ακόμη μεγαλύτερη έκπληξη δεδομένου ότι ο Μαρξ διακρίνει δύο είδη συνεργασίας στην εργασία: την απλή συνεργασία στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες και την καπιταλιστική συνεργασία. Στην απλή συνεργασία, που επικρατούσε σε κοινωνίες με κοινή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, η εργασία οργανωνόταν συλλογικά, με τα προϊόντα να διανέμονται ισότιμα ή ανάλογα με τη συνεισφορά του καθενός. Εδώ, η παραγωγή στηριζόταν στην αλληλοβοήθεια και την κοινότητα, χωρίς την ύπαρξη

εκμετάλλευσης. Αντίθετα, στην καπιταλιστική συνεργασία, τα μέσα παραγωγής ανήκουν στους καπιταλιστές, και οι εργάτες προσφέρουν τη δουλειά τους για μισθό. Η συνεργασία περιορίζεται στην παραγωγή κέρδους, με τους εργάτες να αποξενώνονται από το προϊόν και τη διαδικασία της εργασίας, ενώ τα κέρδη πηγαίνουν αποκλειστικά στους καπιταλιστές. Ολοκλήρωσε τη συζήτησή του λέγοντας ότι η συνεργασία εμφανίζεται ως ένας συγκεκριμένος τρόπος καπιταλιστικής παραγωγής (Draperi, 2006).

Ο Pierre-Joseph Proudhon, σύμφωνα με τον Georges Gurvitch, υπήρξε καθοριστικός για την ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνικής φιλοσοφίας, κυρίως μέσω της φιλοσοφίας του δικαίου και της αμοιβαιότητας. Η θεωρία του για τη δικαιοσύνη διαφέρει από την παραδοσιακή αντίληψη του κοινωνικού συμβολαίου και του κρατικού σοσιαλισμού, προτείνοντας έναν ορισμό της δικαιοσύνης που προέρχεται από τις ανάγκες της κοινωνίας, όχι από το κράτος. Ο Προυντόν θεωρούσε ότι το δίκαιο πρέπει να προσαρμόζεται στην κοινωνία και να προάγει την αυτοδιαχείριση και τη συλλογική ευθύνη, ενώ απέρριπτε την ιδιοκτησιακή ατομικότητα. Παράλληλα, ο Προυντόν έθεσε τις βάσεις για τη θεωρία της συλλογικής δύναμης και της κοινωνικής οργάνωσης, επηρεάζοντας τη σκέψη για την κοινωνική δικαιοσύνη. Παρά τη μαρξιστική κριτική, η σκέψη του συνέβαλε στην ανάπτυξη συνεργατικών θεσμών και στην ανάγκη για ένα νέο σύστημα δικαίου που θα ισορροπεί ελευθερία και κοινωνική ισότητα. Αντί για διανεμητική δικαιοσύνη, προτείνει τη συναλλακτική δικαιοσύνη, η οποία διαφέρει ριζικά από τη συμβατική θεώρηση του κοινωνικού συμβολαίου (Dardot & Laval, 2011, 2020).

Μισό αιώνα αργότερα, ο Frederick Winslow Taylor χρησιμοποίησε τον όρο συνεργασία για να περιγράψει τη σχέση μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών. Ο Taylor ήθελε να αναπτύξει ένα σύστημα για τη διαχείριση εταιρειών που θα εξαλείφει τη σύγκρουση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων και έτσι να οδηγεί σε καλύτερη παραγωγικότητα τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, φέρνοντας ευημερία σε όλους. Το σύστημα επιστημονικής διαχείρισης του Τέιλορ στηριζόταν στην ιδέα ότι τόσο οι εργοδότες όσο και οι εργαζόμενοι έπρεπε να αλλάξουν τις νοητικές τους στάσεις και να συνειδητοποιήσουν ότι η συνεργασία τους ήταν απαραίτητη για την επίτευξη του μέγιστου δυνατού κέρδους. Ωστόσο, για τους εργάτες ήταν πιο δύσκολο να αντικαταστήσουν τον ανταγωνισμό και τη δυσπιστία με τη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια. Σε αντίθεση με τον Μαρξ, ο Τέιλορ χρησιμοποιούσε τον όρο «συνεργασία» για να περιγράψει την οργάνωση της επιχείρησης και όχι τη διαδικασία της εργασίας. Αν και οι θεωρίες του Μαρξ ήταν ισχυρές, η μορφή συνεργασίας που υποστήριζε ο Τέιλορ ήταν πιθανό να επικρατούσε, ακόμη και αν δεν επιτυγχανόταν μέσω της επιστημονικής διαχείρισης, αλλά μέσα από έναν συμβιβασμό, για τον οποίο οι εργάτες έπρεπε να παλέψουν σθεναρά. Ως εκ τούτου, ο όρος «συνεργασία» αντικαταστάθηκε στη σύγχρονη ανάλυση της σχέσης εργοδότη-εργαζομένου από τον όρο «συμβιβασμός», καθώς η πραγματική δυναμική της σχέσης αυτής βασίζεται περισσότερο σε συνεννοήσεις και παραχωρήσεις παρά στην αληθινή συνεργασία (Grachev & Rakitsky, 2013).

Το 1893, ο Emile Durkheim δημοσίευσε το The Division of Labor in Society. Η έννοια της κοινωνικής αλληλεγγύης ήταν κεντρική στη σκέψη του Durkheim, διότι η ανάλυση του ήταν κοινωνιολογική, όχι

οικονομική και ο όρος «αλληλεγγύη» είχε μια ηθική επίπτωση (Hawkins, 1979). Στα τέλη του 19ου αιώνα, η μελέτη των οικονομικών είχε ήδη γυρίσει την πλάτη της στην ηθική, αφήνοντας ανοιχτό το δρόμο για την κοινωνιολογία. Ο Durkheim έδειξε ότι η κοινωνία ήταν στην πραγματικότητα η γενέτειρα της ηθικής. Ο καταμερισμός της εργασίας παρήγαγε αλληλεγγύη, διότι δημιουργούσε μεταξύ των ανθρώπων ένα ολόκληρο σύστημα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που τους έδενε σταθερά μεταξύ τους (Durkheim, 2018). Ο ισχυρισμός ότι η αλληλεγγύη περιλαμβάνει ή προϋποθέτει συνεργασία, δεν είναι ασυνεπής με τις θεωρίες του Durkheim. Δίνοντας έμφαση στην αλληλεγγύη, ο Durkheim έδωσε στη συνεργασία μια ηθική βάση που θα ταίριαζε στο συνεταιριστικό κίνημα. Του έδωσε μια ντετερμινιστική διάσταση, η οποία αντίκειται σε μια βασική συνεταιριστική αρχή, δηλαδή το δικαίωμα οικειοθελούς εγγραφής ή αποχώρησης από τον συνεταιρισμό.

Μετά τον Durkheim, σχεδόν όλοι οι κοινωνιολόγοι ανέλυσαν τη συνεργασία από λειτουργική, δομική και/ή συστημική προοπτική και σπάνια ως σκόπιμη πρακτική. Ο Πάρσονς επέκτεινε τη χρήση της έννοιας της συνεργασίας δείχνοντας ότι κάθε κοινωνική οργάνωση ήταν ένα σύστημα σχέσεων συνεργασίας (Turner & Holton, 2014). Η εννοιολόγηση της συνεργασίας έγινε τότε πιο συνοπτική και ευρετική στα έργα, για τη βιομηχανική δημοκρατία. Η συλλογική λειτουργία βασισμένη στην επικοινωνία, την έκφραση και τη δύναμη των μεμονωμένων δρώντων» ήταν αντίθετη με την θεωρία του Taylor. Ωστόσο, ο Reynaud αμφισβήτησε εάν ο περιορισμένος αντίκτυπος της βιομηχανικής δημοκρατίας, δεν οφειλόταν στο γεγονός ότι αυτά τα πειράματα υποτίμησαν σοβαρά τη φύση και τη σημασία των υπαρχουσών σχέσεων εξουσίας (Draperi, 2006).

Χρησιμοποιώντας μια παρόμοια προσέγγιση, η Aoki (1991) αντιπαραβάλλει τη συνεταιριστική οργάνωση με την ιεραρχική οργάνωση, η πρώτη βασίζεται στον οριζόντιο συντονισμό και η δεύτερη στον σχεδιασμό από πάνω προς τα κάτω (Draperi, 2006). Το ζήτημα της συνεταιριστικής πρακτικής μπορεί να εξεταστεί τουλάχιστον εν μέρει κοινωνιολογικά μέσω της διατύπωσης συστημάτων συγκεκριμένων ενεργειών και χρησιμοποιώντας τη θεωρία των συμβάσεων για την εξέταση των σχέσεων των συλλογισμών συμπεριφοράς. Αυτές οι χρήσεις και άλλες που βρίσκονται στην κοινωνιολογία της εργασίας, την κοινωνιολογία των οργανισμών και την κοινωνικοοικονομική της επιχείρησης, δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση ένα συνεπές σύνολο, αλλά όλες ορίζουν τη συνεργασία σε σχέση με την οργάνωση της εργασίας. Τέλος, ο όρος «συνεργασία» χρησιμοποιήθηκε πάντα με γενικό τρόπο. Η συνεργασία με αυτή τη γενική έννοια μπορεί να οριστεί ως συντονισμένη δραστηριότητα που τα άτομα επιδιώκουν διαφορετικούς στόχους και στοχεύουν στη θέσπιση κοινών κανόνων.

1.1.1. Ο οικονομικός ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών

Ο όρος αναφέρεται σε έναν συγκεκριμένο τύπο συνεργασίας με στοιχεία επιχείρησης. Ο συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που ενώνονται εθελοντικά για να ικανοποιήσουν τις κοινές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και φιλοδοξίες τους, μέσω μιας κοινής ιδιοκτησίας και

δημοκρατικά ελεγχόμενης διοίκησης (Draperi, 2006). Ο συνεταιρισμός ικανοποιεί το συλλογικό συμφέρον των μελών του. Υπό αυτή την έννοια αυτή, η συνεργασία αφορά τη συλλογική δράση των συνδεδεμένων μελών και όχι την οργάνωση της εργασίας, εκτός από τη συγκεκριμένη περίπτωση των εργατικών συνεταιρισμών αποκλειστικά και μόνο επειδή τα μέλη τους είναι και υπάλληλοί τους. Οι πρώτοι ουτοπικοί στοχαστές όρισαν τη συνεργασία σύμφωνα με τη γενική έννοια. Το 1844, ο Owen αντιπαραβάλλει το ατομικιστικό σύστημα ανταγωνισμού με το σύστημα της αμοιβαίας συνεργασίας (Claeys, 1982). Η εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος, κατά την οποία οι εργαζόμενοι σταδιακά εξαιρέθηκαν και οι καταναλωτές έγιναν τα μοναδικά συνδεδεμένα μέλη, περιόρισε την έννοια της συνεργασίας. Αυτή η έννοια περιορίστηκε στην ιδιότητα των «μελών» ή «συνεργατών», με αποτέλεσμα να χάσει το αρχικό της περιεχόμενο. Η χρήση του όρου με αυτό τον τρόπο αποτελεί μια συγκεκριμένη, αλλά περιορισμένη, ερμηνεία της συνεργασίας.

Η κοινή προέλευση των διαφορετικών προσεγγίσεων στη συνεργασία, όπως αποτυπώνεται στα γραπτά του Robert Owen, υποδηλώνει ότι η επανεισαγωγή στοιχείων από την αρχική φιλοσοφία μπορεί να εμπλουτίσει και να επαναπροσδιορίσει το συνεταιριστικό κίνημα. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της υιοθέτησης καινοτόμων τρόπων οργάνωσης της εργασίας ή νέων πρακτικών στην οργάνωση των αγορών (Claeys, 1982). Οι θεμελιώδεις αρχές που ενέπνευσαν το συνεταιριστικό κίνημα αποτελούν επίσης τον λόγο που, ήδη από την περίοδο πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το κίνημα αυτό δεν έβλεπε τον εαυτό του απλώς ως εναλλακτικό σύστημα, αλλά ως μια διαφορετική μορφή επιχείρησης (Draperi, 2006). Αυτή η διαφοροποίηση τονίζει τον στόχο του κινήματος να συνδυάσει την οικονομική δραστηριότητα με τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και της συλλογικής δράσης.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική απόδοση των μελών τους, επηρεάζοντας θετικά τόσο τις τιμές των προϊόντων όσο και τη γενικότερη βιωσιμότητα των αγροτικών επιχειρήσεων (Kustepeli, et al., 2023). Σύμφωνα με τη θεωρία των συνεταιριστικών κανόνων τιμολόγησης, οι συνεταιρισμοί έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν υψηλότερες τιμές στους παραγωγούς. Εμπειρικές μελέτες, όπως αυτή των Grashuis & Su (2019), υποδεικνύουν ότι στον ευρωπαϊκό γαλακτοκομικό τομέα, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί πληρώνουν τους αγρότες υψηλότερα. Επιπλέον, η αύξηση του μεριδίου αγοράς των συνεταιρισμών ενισχύει ακόμη περισσότερο αυτήν την τάση, προσφέροντας παράλληλα οφέλη και στους αγρότες που δεν είναι μέλη τους.

Ακόμη, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί συχνά πληρώνουν πάνω από την οριακή αξία του προϊόντος, ενώ ο προσανατολισμός τους προς τη διαφοροποίηση της ποιότητας μειώνει το κόστος της καινοτομίας, ενθαρρύνοντας και άλλες εταιρείες της αγοράς να υιοθετήσουν ανάλογες πρακτικές (Candemir, et al., 2021· Benos, et al., 2016). Για παράδειγμα, η ανάλυση των Jardine, et al. (2014) για τη βιομηχανία σολομού της Αλάσκας έδειξε ότι η ίδρυση συνεταιρισμού οδήγησε σε αυξημένες τιμές για τους ντόπιους ψαράδες, ενώ παράλληλα οι ανταγωνιστικές εταιρείες υιοθέτησαν νέα παραγωγικά συστήματα. Συνεπώς, η παρουσία συνεταιρισμών διευκολύνει τη βελτίωση της ποιότητας σε ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού, μειώνοντας ταυτόχρονα το κόστος καινοτομίας και για μη μέλη (Yang, et al., 2014).

Οι συνεταιρισμοί βοηθούν τους αγρότες να αντιμετωπίσουν τις ατέλειες της αγοράς, ιδίως σε αναπτυσσόμενες χώρες. Η συμμετοχή σε συνεταιρισμούς αυξάνει την πρόσβαση σε παγκόσμιες αγορές και ενθαρρύνει τη διαφοροποίηση και βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων (Bijman & Iliopoulos, 2014). Μέσω αυτής της πρόσβασης, παρέχονται υψηλότερες τιμές και πιο αξιόπιστα συμβόλαια, υποστηρίζοντας τη βιωσιμότητα των γεωργικών δραστηριοτήτων (Royer, et al., 2017).

Τέλος, οι συνεταιρισμοί έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν την ποιότητα των προϊόντων τους στους καταναλωτές μέσω στρατηγικών όπως η δημιουργία επώνυμων προϊόντων ή η χρήση συλλογικών ετικετών ποιότητας, π.χ., γεωγραφικών ενδείξεων, οι οποίες περιλαμβάνουν συγκεκριμένες απαιτήσεις παραγωγής και μεταποίησης (Hao, et al., 2018· Quiñones-Ruiz, et al., 2017). Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύουν τη διαφοροποίηση των προϊόντων τους, απευθυνόμενοι σε καταναλωτές με θετική στάση απέναντι στα συνεταιριστικά προϊόντα (Grashuis & Magnier, 2018).

1.1.2. Ο κοινωνικός ρόλος των συνεταιρισμών

Η απόφαση ενός αγρότη να ενταχθεί σε έναν γεωργικό συνεταιρισμό μπορεί να επηρεάζεται από μη χρηματικούς παράγοντες, όπως σημειώνουν οι Alam & Wagner (2016). Πολλές μελέτες διερευνούν τους παράγοντες που καθορίζουν τη δέσμευση ως μέλους, καθώς και τον ρόλο της εμπιστοσύνης. Παρόλα αυτά, οι εμπειρικές έρευνες που εξετάζουν ρητά τον κοινωνικό ρόλο των συνεταιρισμών είναι περιορισμένες. Τα διαθέσιμα δεδομένα καταδεικνύουν ότι η ιδιότητα μέλους έχει σαφώς θετικές επιπτώσεις.

Η βιβλιογραφία υπογραμμίζει διάφορες πτυχές του κοινωνικού ρόλου των συνεταιρισμών, όπως η ενίσχυση της απασχόλησης και η διάδοση της γνώσης. Οι Michalek, et al. (2018) αναδεικνύουν τη θετική επίδραση της συμμετοχής σε συνεταιρισμούς στην αγροτική απασχόληση για τα μέλη τους. Επιπλέον, οι Serra & Davidson (2020) εξέτασαν πώς οι συνεταιρισμοί μπορούν να ενισχύσουν τα οικονομικά αποτελέσματα γυναικών μικροϊδιοκτητριών στον τομέα του μελιού, βελτιώνοντας σημαντικά την τιμή και την ποσότητα πωλήσεων. Ωστόσο, διαπίστωσαν ότι αυτή η συμμετοχή δεν αυξάνει την ισχύ των γυναικών στην αγορά, αντίθετα με τα ευρήματα των Ferguson & Kepe (2011), που στην Ουγκάντα καταγράφουν μη χρηματικά οφέλη, όπως η ανάπτυξη διαπραγματευτικών δεξιοτήτων και λήψης αποφάσεων.

Η συμβολή των συνεταιρισμών στη δημιουργία και την αξιοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου αποτελεί κρίσιμο παράγοντα. Οι Zhou, et al. (2018) έδειξαν ότι οι συνεταιρισμοί που διαθέτουν υψηλό επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου μπορούν να βοηθήσουν τους αγρότες να βελτιστοποιήσουν τη χρήση χημικών εισροών, ενισχύοντας την παραγωγή ασφαλών τροφίμων. Αντίστοιχα, οι Yu & Huang (2020) τονίζουν την ανάγκη ενσωμάτωσης των κοινωνικών επιπτώσεων – όπως η παροχή υπηρεσιών σε μη μέλη – στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των συνεταιρισμών.

Οι συνεταιρισμοί διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. Οι Figueiredo & Franco (2018), στη μελέτη τους στην Πορτογαλία, ανέδειξαν ότι οι συνεταιρισμοί υποστηρίζουν τα μέλη τους μέσω εκπαίδευσης και τεχνικής βοήθειας, συμβάλλοντας παράλληλα στην τοπική ανάπτυξη με τη χρήση τοπικών πόρων. Ο Hagedorn (2014), μελετώντας τους συνεταιρισμούς στη Σλοβακία, διαπίστωσε ότι παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες και υποστηρίζουν την τοπική ανάπτυξη. Ωστόσο, σήμερα αυτά αποτελούν παραπροϊόντα οικονομικών στόχων, σε αντίθεση με την κομμουνιστική περίοδο, όπου ήταν αυτόνομοι κοινωνικοί στόχοι. Αντίθετα, οι βουλγαρικοί συνεταιρισμοί συνεχίζουν να παρέχουν μη κερδοσκοπικές υπηρεσίες, λειτουργώντας ως δίχτυα ασφαλείας σε φτωχές αγροτικές περιοχές. Σύμφωνα με τους Conaty, et al. (2018), οι δραστηριότητές τους περιλαμβάνουν τη συμβολή σε δημόσιες υποδομές, όπως δρόμους και φωτισμό, καθώς και υπηρεσίες όπως νηπιαγωγεία, αθλητικές εγκαταστάσεις και προσιτά καταστήματα τροφίμων.

1.2. Το παράδειγμα της κτηνοτροφίας ως οργάνωση παραγωγικής δραστηριότητας

Η κτηνοτροφία είναι μία από τις πιο σημαντικές παραγωγικές δραστηριότητες σε πολλές χώρες, και ειδικά στις αγροτικές περιοχές, καθώς συνεισφέρει όχι μόνο στην παραγωγή τροφίμων αλλά και στην οικονομική ευημερία των αγροτών και των κοινοτήτων τους. Παράλληλα, η κτηνοτροφία είναι στενά συνδεδεμένη με την καλλιέργεια γης και άλλες γεωργικές δραστηριότητες, όπως η αλιεία και η μελισσοκομία, δημιουργώντας ένα ευρύ πλέγμα οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών σχέσεων. Η ανάπτυξή της και η οργάνωσή της, λοιπόν, αποτελεί κεντρικό ζήτημα για την αγροτική πολιτική και την ενίσχυση της βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών.

Η κτηνοτροφία μπορεί να χωριστεί σε δύο βασικές κατηγορίες: την εκτροφή παραγωγικών ζώων για την παραγωγή κρέατος, γάλακτος, αυγών και άλλων προϊόντων, καθώς και τη βόσκηση ζώων σε ελεύθερους ή περιορισμένους χώρους. Οι κτηνοτρόφοι αναλαμβάνουν την ευθύνη για την ανατροφή των ζώων, φροντίζοντας για τη διατροφή, την υγεία τους, καθώς και για την ανάπτυξη και την αναπαραγωγή τους. Παράλληλα, η κτηνοτροφία απαιτεί σημαντική χρήση γης, νερού και άλλων φυσικών πόρων, γεγονός που καθιστά την ορθολογική διαχείριση αυτών των πόρων καθοριστική για τη βιωσιμότητα του τομέα.

Η οργάνωση της κτηνοτροφίας σε επίπεδο παραγωγής και διαχείρισης είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματικότητα και την ανάπτυξή της. Η δημιουργία κτηνοτροφικών μονάδων, η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και τεχνολογιών καθώς και η κατασκευή υποδομών για τη διατροφή και τη φροντίδα των ζώων αποτελούν βασικούς παράγοντες για την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας και ποσότητας παραγωγής. Πέρα από την ατομική καλλιέργεια, οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες μπορούν να οργανωθούν και μέσω συλλογικών σχημάτων, όπως οι κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί, που έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν

στους παραγωγούς πιο αποτελεσματικές λύσεις για την οργάνωση της παραγωγής, τη διανομή και την πώληση των προϊόντων τους.

Οι κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί, για παράδειγμα, είναι φορείς που διευκολύνουν την συλλογική οργάνωση των κτηνοτρόφων, επιτρέποντας τους να συνενώσουν τις δυνάμεις τους για να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις, όπως η αγορά πρώτων υλών, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση, η τεχνολογική υποστήριξη και η διαχείριση της παραγωγής. Η συμμετοχή σε συνεταιρισμούς προσφέρει στους κτηνοτρόφους τη δυνατότητα για καλύτερη διαπραγμάτευση με προμηθευτές και αγοραστές, καθώς και τη δυνατότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων και αγορών.

Η διαρθρωτική οργάνωση και οι πρακτικές της κτηνοτροφίας επηρεάζονται επίσης από τη νομική και πολιτική στήριξη των κρατών, μέσω ενισχύσεων, επιδοτήσεων και διαρθρωτικών προγραμμάτων, που αποσκοπούν στην ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας του τομέα. Η ευρωπαϊκή και η εθνική νομοθεσία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων, αλλά και στην προστασία των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν τη βιωσιμότητα της κτηνοτροφίας, περιορίζοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της στις τοπικές οικοσυστημικές υπηρεσίες και την κλιματική αλλαγή.

Πέρα από τις οικονομικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους, η κτηνοτροφία έχει και κοινωνικές διαστάσεις, καθώς συνδέεται με την πολιτιστική κληρονομιά και τις παραδόσεις των τοπικών κοινοτήτων. Σε πολλές αγροτικές περιοχές, η κτηνοτροφία αποτελεί θεμελιώδη δραστηριότητα για την επιβίωση και την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Οι κτηνοτρόφοι είναι συχνά θεματοφύλακες της αγροτικής παράδοσης, διατηρώντας παραδοσιακές μεθόδους εκτροφής και καλλιέργειας που έχουν ανθεκτικότητα και προσαρμοστικότητα στις τοπικές συνθήκες.

Αναλυτικά, η κτηνοτροφία αντιμετωπίζει μια σειρά προκλήσεων που σχετίζονται με τη συνεχιζόμενη ανάγκη για βελτίωση της παραγωγικότητας, τη διαχείριση της γεωργικής γης και των φυσικών πόρων, την εξασφάλιση της ευημερίας των ζώων, καθώς και την ανάγκη προσαρμογής στις αλλαγές της αγοράς και των κλιματικών συνθηκών. Για να εξασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξή της, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν στρατηγικές που να αντιμετωπίζουν αυτές τις προκλήσεις με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κτηνοτρόφων και την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών.

1.2.1. Περιπτώσεις προκαπιταλιστικών συνεταιρισμών

Στο φεουδαρχικό σύστημα, φανερώνονται οικονομικές οργανώσεις με τη μορφή του συνεταιρισμού. Αυτοί οι συνεταιρισμοί ονομάζονται πραγματικοί συνεταιρισμοί ή ενστικτώδεις ή πρόδρομοι του συνεταιριστικού κινήματος, όπως τα μοναστηριακά νοικοκυριά του Μεσαίωνα. Ωστόσο, τα μοναστηριακά νοικοκυριά έκρυβαν τον αληθινό σκοπό τους, ο οποίος ήταν η αύξηση της επιρροής της Ρώμης και της Εκκλησίας. Γι'αυτό, δεν μπορούν να συσχετιστούν με τα συνεταιριστικά κινήματα. Επίσης, στη Ρωσία του 11ου αιώνα,

εμφανίστηκαν τα *αρτέλ* που ήταν εταιρείες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον αποικισμό της Σιβηρίας και της Νότιας Ρωσίας. Στη Ρουμανία, υπάρχουν συνεταιρισμοί με το όνομα *Stina Satului* (στάνη του χωριού). Αυτοί οι συνεταιρισμοί φύλαγαν τα πρόβατα και οι ιδιοκτήτες έπαιρναν το γάλα ανάλογα τον αριθμό των προβάτων τους σε καθορισμένες μέρες. Εντούτοις, όλες αυτές οι ενώσεις που παρουσιάζονται από αρκετούς συγγραφείς, δεν ήταν παρά διάφορες μορφές συνεργασίας. Οι συνεταιρισμοί αρχίζουν να εμφανίζονται στην ανάδειξη του καπιταλισμού. Οι πρώτες προδρομικές απόπειρες συνεταιρισμών εμφανίζονται τον 17ο αιώνα (Αβδελίδης, 1978).

Αξιοσημείωτη ανθρωπολογική μελέτη ενυπάρχει στο βιβλίο της Sandra Ott με τίτλο «The Circle of Mountains", το οποίο επικεντρώνεται στον βίο και τις παραδόσεις των Βάσκων στο Sainte-Engrace (Ott, 1981). Πρόκειται για έναν παραγκωνισμένο χωριό, που βρίσκεται στα νοτιοδυτικά της Γαλλίας, σε ένα βουνό και συγκεκριμένα στην περιοχή του Soule. Το 1976, η Ott μέσα από την έρευνα της ανακάλυψε μια περιοχή που παρέμεινε άρρηκτα ενωμένη με διάφορες παραδοσιακές εκφάνσεις της κοινωνικής οργάνωσης. Αυτή η περιοχή δεν επηρεάστηκε από τις καινοτόμες τάσεις της εποχής, αλλά διατήρησε την αλληλοεξάρτησή της. Μπορεί να μην υπήρχαν αρκετές επικοινωνιακές δομές, αλλά συνεχίστηκε η παράδοση, η χρησιμοποίηση της γλώσσας των Βάσκων, στοιχεία τα οποία συναινούν στην ανεξαρτησία και την απαγκίστρωση της κοινότητας. Το γεγονός αυτό κέντρισε το ενδιαφέρον της Ott, επιθυμώντας πρωτίστως να αντιληφθεί εις βάθος τις αρχές που διέπουν την περιοχή αυτή και δευτερευόντως να τις μεταλαμπαδεύσει στον κόσμο μέσα από το βιβλίο της.

Βασικό στοιχείο της έρευνας αυτής, είναι ο όρος üngürü, ο οποίος σημαίνει κύκλος στην βασκική γλώσσα. Ο όρος αυτός περιγράφει γεωγραφικά τον τόπο, καθώς και την κοινότητα στο σύνολό της. Μιλώντας με τους κατοίκους αναφέρουν χαρακτηριστικά την θέση στην οποία βρίσκονται γεωγραφικά, με τον όρο «βουνίσιο κύκλο». Αυτός ο όρος υφίσταται λόγω της προστασίας της κοινότητας από εξωτερικούς παράγοντες. Η σημασία του κύκλου έχει φιλοσοφική χροιά, γιατί σηματοδοτεί την αμοιβαία φύση των ανθρώπων στην περιοχή αυτή, βασιζόμενη στην αξία της αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης. Μια άλλη εξίσου βαρυσήμαντη έννοια είναι η «alikatzia». Ο όρος αυτός υπογραμμίζει την αλλεπάλληλη αντικατάσταση των κατοίκων, αναφέροντας ότι κάθε κάτοικος της περιοχής είναι υπεύθυνος στο να συνεισφέρει και να βοηθά τους υπόλοιπους μέσα από διάφορα καθήκοντα (Ott, 1981).

Τρία είναι τα πιο βασικά θεσμικά πλαίσια σύμφωνα με την Ott, τα οποία διέπουν την κοινωνική ζωή των κατοίκων της περιοχής. Το πρώτο είναι το νοικοκυριό, το δεύτερο η σημασία του όρου «πρώτοι γείτονες» και τρίτον η ομάδα βοσκής, δηλαδή η «pastoral institution» ή «olha». Το πρώτο, δηλαδή το νοικοκυριό, βασίζεται σε όλα τα μέλη της κοινότητας τα οποία δεν υπολογίζονται ως μία οικονομική μονάδα, αλλά ως σύνολο, προκειμένου οι οικογένειές τους να επιβιώσουν και να ευημερήσουν. Το δεύτερο θεσμικό πλαίσιο αφορά την σημασία των πρώτων γειτόνων, δηλαδή ένα δίκτυο το οποίο συνδέεται στενά με οικογενειακούς και κοινωνικούς δεσμούς που ξεκινούν από την οικογένεια και συνεχίζουν μέχρι έξω από αυτή, παρέχοντας στήριξη σε κρίσιμες καταστάσεις και στιγμές ανάγκης, όπως λοιμοί, απώλειες, ασθένειες και διάφορες

δυσμενείς συνθήκες. Ο τρίτος θεσμός, δηλαδή η ομάδα βοσκής, προωθεί την αξία της συλλογικότητας και του ανήκειν, αφού τα άτομα βοηθιούνται από τους γείτονες, θεωρώντας τους οικογένεια.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο μοναδικός τύπος συλλογικής βοσκής είναι ο θεσμός της olha. Ουσιαστικά, υπάρχει αμοιβαία συνεργασία, η οποία αφορά την μετατόπιση των αντρών στο βουνό και ειδικότερα σε καλύβες για να φροντίσουν τα πρόβατα και να παράγουν τυρί. Αυτό υλοποιείται τη θερινή περίοδο, όπου οι άνδρες εγκαταλείπουν το χωριό και πηγαίνουν στα βουνά για να αναλάβουν καθολικά τα καθήκοντά της καθημερινότητας και της παραγωγής. Για την Ott, παρατηρώντας τον θεσμό αυτόν, αντιλαμβάνεται ότι είναι ένα σύστημα το οποίο εναλλάσσει τους ρόλους στους άνδρες. Με τη σειρά τους λαμβάνουν- βάσει της ηλικίας και της πείρας τους- διαφορετικούς ρόλους, προωθώντας τη συλλογική δύναμη, καθώς και την εμπιστοσύνη που υπάρχει μεταξύ τους. Επομένως, δημιουργείται ο κύκλος του βουνού, ο όποιος συμβολίζει την αξία της κοινότητας, προωθώντας τον συλλογικό ιστό της.

Επιπρόσθετο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του συστήματος αυτού είναι η ανταλλαγή του «ευλογημένου άρτου». Η Ott αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι γείτονες συνηθίζουν να μοιράζουν μεταξύ τους τον άρτο, συνήθως σε γιορτές, σε κοινωνικές εκδηλώσεις ή σε τελετές, όπως γάμους και κηδείες. Ο άρτος αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ των μελών της οικογένειας, καθώς και όλης της κοινότητας, ενώ η ανταλλαγή του άρτου σηματοδοτεί την ανταπόδοση και την προσφορά. Βέβαια οι δύο τελευταίες δεν είναι πάντα ισότιμες, όμως ισχυροποιούν την θέση του ανήκειν. Αυτό το τελετουργικό σύστημα ανταλλαγής σφραγίζει την συνεχή αλληλοϋποστήριξη και την ενότητα, καθώς βασίζεται στην αμοιβαιότητα, την συλλογικότητα και την συνεκτικότητα μεταξύ των οικογενειών της κοινότητας.

Επιπρόσθετα, η Ott υπογραμμίζει την χρονογραμμή της κοινότητας καθώς και το πώς επηρεάστηκε εξωτερικά από τον τουρισμό και την εκβιομηχάνιση. Οι εξωτερικές αυτές επιδράσεις έχουν επηρεάσει κατά τρόπον τινά τις αξίες και την οργάνωση των παραδόσεων της κοινότητας. Κατά τα τέλη του 1970, ο τουρισμός σημείωσε αύξηση και επηρέασε την οικονομία του τόπου. Έτσι, δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας, καινούργιες πηγές εισοδήματος, αλλά και μεγάλη ανησυχία για την αλλοίωση του πολιτισμού και της κοινωνικής δομής των Βάσκων. Ωστόσο, μπορεί στην αρχή οι κάτοικοι να θεωρούσαν τον τουρισμό ως κάτι αρνητικό, το οποίο τους απειλούσε, σιγά-σιγά όμως άλλαξαν γνώμη,. Σταδιακά, αναγνώρισαν τα οικονομικά οφέλη που μπορεί να τους προσφέρει, καθώς και ότι είναι καλύτερα να ανοιχτούν στον εξωτερικό κόσμο πάρα να απομονωθούν εσωτερικά.

Συγχρόνως η μετοίκηση νέων σε μεγαλουπόλεις, όπως το Λονδίνο, το Παρίσι και το Μπορντό, δημιουργεί περισσότερη πίεση στη διασφάλιση της παράδοσης. Σύμφωνα με την Ott, οι νέοι που επιλέγουν να ζουν σε μεγάλες πόλεις, συνήθως απομακρύνονται από τις παραδοσιακές αξίες, διατηρώντας στενούς δεσμούς με την οικογένεια, επιστρέφοντας τη θερινή περίοδο. Τα καλοκαίρια είναι η περίοδος που είθισται να επιστρέφουν για να βοηθήσουν την οικογένειά τους στις διάφορες κτηνοτροφικές και γεωργικές δραστηριότητες, ενώνοντας εκ νέου με αυτό τον τρόπο την αστική επιρροή με την παραδοσιακή ζωή. Αυτό

το γεγονός βοηθά τις οικογένειες να διατηρήσουν τις κοινωνικές τους αξίες και την πολιτιστική τους ταυτότητα.

Στην περιοχή αυτή η καθημερινότητα ξεκινά από την συνεργασία και την υποστήριξη μεταξύ των μελών, καθώς και τη συμβολική αξία του κύκλου. Η εναλλαγή αυτή διασφαλίζει την ενότητα. Οι άνθρωποι εκεί δε νοιάζονται τόσο για τα υλικά αγαθά, αλλά για βαθύτερες πνευματικές αξίες, οι οποίες θα διατηρήσουν αλώβητη την πολιτισμική τους ταυτότητα. Η συγγραφέας, παρατηρώντας αυτούς τους ορισμούς που προαναφέρθηκαν (üngürü και alikatzia), αναφέρει ότι αυτές οι έννοιες επηρεάζουν με τη σειρά τους τον τρόπο που χρησιμοποιούν τη γλώσσα, τις θρησκευτικές εκδηλώσεις, τον διαμοιρασμό των καθηκόντων και τις καθημερινές εργασίες.

Συμπερασματικά, το βιβλίο της Ott καταγράφει ουσιαστικά τη ζωή της συγκεκριμένης βασκικής κοινότητας, η οποία έχει καταφέρει να διατηρήσει την ισορροπία μεταξύ της παραδοσιακής κληρονομιάς και των σύγχρονων προκλήσεων. Το βιβλίο αυτό περιέχει λεπτομερείς αναφορές και περιγραφές της καθημερινότητας των ανθρώπων, αναλύοντας τον τρόπο διασφάλισης των αξιών και της συνοχής τους. Αξιολογεί την ανθεκτικότητα των κατοίκων ως προς τη διατήρηση των αξιών τους, αφού μπορεί να υπάρχει μια μικρή προσαρμογή σε νέες αλλαγές, όμως υπερισχύει ο ισχυρός δεσμός τους με τη γη και τις παραδόσεις .

1.2.2. Ναυτικοί συνεταιρισμοί

Ναυτικοί συνεταιρισμοί είχαν το εξής σύστημα: Ένας πλοίαρχος, ο οποίος είχε ένα σημαντικό κεφάλαιο περίπου 500 τάλληρα (σκούδα), μάζευε άλλους ναυτικούς και τεχνίτες για τη δημιουργία ενός πλοίου. Όλοι εκτιμούσαν το υλικό του πλοίου, τότε ξεκινούσαν τη δημιουργία του. Έτσι, υπολόγιζαν την αξία του πλοίου και ο κάθε τεχνίτης ή προμηθευτής έπαιρνε τίτλο ίσο με το μερίδιο που του άνηκε για τη συμβολή στη δημιουργία του πλοίου. Οι μισθοί των χοντρομαραγκών και των άλλων πληρωνόταν από ναυτικό δάνειο. Το ναυτικό δάνειο ήταν τα κέρδη ενός ταξιδιού και αυτό γινόταν μερίδιο για να αποπληρωθούν οι μισθοί ή ο καπετάνιος πλήρωνε τους μισθούς, αφού ο ίδιος έπαιρνε ίσο μερίδιο ως συνιδιοκτήτης του πλοίου (Κουκκίδης, 1946).

1.2.3. Μαδεμοχώρια

Μαδεμοχώρια ήταν μεταλλουργικές κωμοπόλεις. Ήταν δώδεκα και ενώθηκαν ως μια ομοσπονδία και είχαν τη διοίκηση 350 χωριών. Ήταν σαν μια επιχείρηση που έβγαζε μαντέμι και δημιουργούσε νομίσματα και τα έστελνε στην Κωνσταντινούπολη. Η τουρκική κυβέρνηση εισέπραττε ένα μερίδιο για κάθε μήνα. Η

δημιουργία του νομίσματος γινόταν από 500 ή 600 φούρνους που βρισκόταν πάνω στα βουνά και είχε αρκετά μειονεκτήματα, όπως ο πειρασμός των υπαλλήλων, πλήθος των υπαλλήλων και ο ατελής έλεγχος. Έτσι, η τουρκική κυβέρνηση υποχρέωσε να συνενωθούν οι κωμοπόλεις για την εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων και να κρατούν ένα μερίδιο από τα κέρδη των νομισμάτων (Κουκκίδης, 1946).

1.3. Προκλήσεις που απομένουν και δρόμος προς τα εμπρός

Η ανάλυση αυτή εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι γεωργικοί συνεταιρισμοί σε αναπτυσσόμενες και μεταβατικές οικονομίες παρέχουν κρίσιμους πόρους και υπηρεσίες ανάπτυξης ικανοτήτων σε εκατομμύρια μικροκαλλιεργητές, διευκολύνοντας την πρόσβασή τους και τη συμμετοχή τους στις Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας (GVCs) (Chengappa, 2018). Οι συνεταιρισμοί ενισχύουν τα μέλη τους μέσω πρόσβασης σε γνώση, υπηρεσίες επέκτασης και εκπαίδευση, προάγοντας υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές. Αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της γεωργικής παραγωγής στις κοινότητες προμήθειας (Ferris, et al., 2014). Οι υπηρεσίες αυτές ενισχύουν τις δεξιότητες των αγροτών, καθιστώντας τους ικανούς να ανταποκριθούν στις ανάγκες παραγωγής και εξαγωγής, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση κινδύνων και προκλήσεων που σχετίζονται με την αλυσίδα εφοδιασμού.
Η βελτίωση αυτή μπορεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των γεωργικών συνεταιρισμών στις GVCs, καθιστώντας τους υπεύθυνους προμηθευτές και δίνοντάς τους τη δυνατότητα να επιτύχουν υψηλότερα εισοδήματα, περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης και πιο βιώσιμους τρόπους παραγωγής (Lund-Thomsen & Lindgreen, 2014). Μακροπρόθεσμα, αυτό μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των αναπτυξιακών αποτελεσμάτων για τα μέλη τους και να βοηθήσει στην εξάλειψη της φτώχειας στις αγροτικές κοινότητες. Ωστόσο, πρέπει να αντιμετωπιστούν ορισμένες προκλήσεις, κυρίως όσον αφορά τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών, προτού υιοθετήσουν υπηρεσίες με βάση την προσέγγιση δέουσας επιμέλειας βάσει κινδύνου (Nyerere, 2022). Σημαντικό είναι να αξιολογηθεί εάν ένας συνεταιρισμός συμμετέχει ήδη στις GVCs. Εάν όχι, είναι απαραίτητη η ανάλυση του κόστους και των οφελών της μετατόπισης της δραστηριότητάς του προς τις εξαγωγικές αγορές (Cusolito, et al., 2016). Παρά το γεγονός ότι η ένταξη στις GVCs μπορεί να δημιουργήσει νέες και αυξημένες ροές εσόδων, δεν αποτελεί πάντα βιώσιμη επιλογή, ειδικά για συνεταιρισμούς με περιορισμένους οικονομικούς και τεχνικούς πόρους. Συχνά, αυτοί χρειάζεται να δώσουν προτεραιότητα σε τοπικές ανάγκες, όπως η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η προσαρμογή και η διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας (Yanikkaya & Altun, 2020).
Η αποτελεσματική διαχείριση είναι καθοριστικός παράγοντας για τη βιωσιμότητα και την επιτυχία των συνεταιρισμών (Volgger & Pechlaner, 2014). Στις αναπτυσσόμενες χώρες, η διαχείριση επηρεάζει άμεσα τη λειτουργική αποτελεσματικότητα και τη δυνατότητα συμμετοχής στις GVCs (Bamber, et al., 2014). Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα συνεταιρισμού καφέ στο Περού το 2014, όπου η αδύναμη οικονομική διαχείριση οδήγησε σε αποτυχία συνεργασίας, μειωμένη εμπιστοσύνη των μελών και απώλεια προμηθειών

καφέ, καθώς τα μέλη στράφηκαν σε τοπικούς αγοραστές (Morales, et al., 2022). Οι παράπλευρες πωλήσεις, όταν τα μέλη παραβιάζουν συμβάσεις πωλώντας σε άλλους αγοραστές, αποτελούν συχνό ζήτημα για τους συνεταιρισμούς (Grandinetti, 2017). Η αποτελεσματική διαχείριση, η υποστήριξη και η αφοσίωση των μελών είναι κρίσιμες για την αποφυγή τέτοιων προβλημάτων (Webb & Cheney, 2014).

Η πρόσβαση σε χρηματοδότηση αποτελεί επίσης σημαντική πρόκληση για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς στις αναπτυσσόμενες χώρες (Balgah, 2018). Οι περιορισμένοι πόροι συχνά δεν επιτρέπουν την προτεραιοποίηση υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών, όπως η δέουσα επιμέλεια, η αξιοπρεπής εργασία και η βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων (Sharma, et al., 2019). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για συνεταιρισμούς που επικεντρώνονται στην τοπική γεωργία ή στο εσωτερικό εμπόριο, όπου τα πρότυπα βιωσιμότητας δεν αποτελούν άμεση απαίτηση (Soper, 2016). Επιπλέον, το υψηλό κόστος συμμόρφωσης με τα πρότυπα βιωσιμότητας στις εξαγωγικές αγορές μπορεί να αποτελεί εμπόδιο για τους συνεταιρισμούς (Sommer, 2017).

1.4. Περιπτώσεις κτηνοτροφικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα

1.4.1. Τα κοινάτα της Κρήτης

Οι συνεταιρισμοί αιγοπροβάτων, ονομάζομενοι κοινιάτα, είναι 5 είδη, τα οποία είναι *το αποκοψιάρικο κοινιάτο, το ξεχαοτζιστό κοινιάτο, το συμμισιακό κοινιάτο, το κεφαλιοπύρωτα ή τα σιδεροκέφαλα, το μαξουλοσιμμισιακό*. Πιο αναλυτικά, το εκάστοτε κοινιάτο ορίζεται ως εξής:

1) *Αποκοψιάρικο κοινιάτο*: Αυτό γίνεται, όταν δίνουν τις αίγες σε κάποιον που δεν έχει τέτοια ζώα για να τα επιβλέπει ως βοσκός για 4 με 5 χρόνια. Από την πρώτη ήμερα που γίνεται το κοινιάτο ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα άτομα, έχει ως δικαίωμα το μισό μαξούλι, δηλαδή το μισό εισόδημα των αιγοπροβάτων που πρέπει να επιβλέπει. Ωστόσο, έχει την υποχρέωση να πληρώνει τα μισά έξοδα της φορολογίας, τις ζημιές αν υπάρξουν, τα χειμαδιά και τους θερινούς βοσκοτόπους. Ακόμη, έχει δικαίωμα να σφάζει ένα ή δύο αιγοπρόβατα για τις εορτές ή από ανάγκη, όπως και αυτός που του παρέδωσε το δικαίωμα για το κουράδι. Όταν περνούν τα τέσσερα ή πέντε χρόνια του κοινιάτου, οι κοινιαταδόροι μοιράζουν τα αιγοπρόβατα και ο καθένας παίρνει τα μισά αιγοπρόβατα. Αν η προθεσμία της συνεργασίας δεν τελειώσει για οποιοδήποτε λόγο, τότε αυτός που διέθεσε τα αιγοπρόβατα, τα παίρνει όλα και τα μισά από αυτά που γεννήθηκαν εντός της συμφωνίας. Αν περάσει το μισό χρονικό διάστημα της συμφωνίας, ο βοσκός που επιβλέπει τα

αιγοπρόβατα, θα πάρει το ανάλογο μερίδιο των αιγοπροβάτων για το χρόνο που είχε εργαστεί (Μαυρακάκης, 1948).

2) Ξεχαοτζιστό κοινιάτο: Είναι ένας ποιμενικός συνεταιρισμός που λειτουργεί σαν τον αποκοψιάρικο κοινιάτο. Όμως, αυτός που βόσκει τα αιγοπρόβατα, παίρνει χρηματική αποζημίωση για την εργασία του. Αυτός που βόσκει τα αιγοπρόβατα, ονομάζεται ξεχαρτζιστής. Κατά τη διάρκεια του συνεταιρισμού, ο βοσκός πληρώνει τα έξοδα από το μαξούλι (παραγωγή,συγκομιδή) των ζώων και αν περισσεύει τίποτα, παίρνει και ο ιδιοκτήτης και ο βοσκός για να εξοφληθεί το χρέος του. Σε αυτόν τον συνεταιρισμό, ο βοσκός δεν δικαιούται να πουλήσει τα αιγοπρόβατα παρά μόνο τα πιο γερασμένα ζώα και αρσενικά αρνιά (Μαυρακάκης, 1948).

3) Συμμισιακό κοινιάτο: Σε αυτόν τον συνεταιρισμό, δύο ή περισσότεροι άνθρωποι βάζουν τα αιγοπρόβατα και τα βόσκουν μαζί. Τα έσοδα και τα έξοδα είναι τα ίδια για όλους τους μετόχους του συνεταιρισμού. Ωστόσο, αν ο ένας από τα περισσότερα μέλη βόσκει τα ζώα του κοινάτου, τότε αποζημιώνεται με έναν από τους παρακάτω τρεις τρόπους που υπάρχουν: α) Ο πρώτος τρόπος είναι ότι ο βοσκός έχει το δικαίωμα να σαμώνη (σημαδεύω - μαρκάρω) τον μήνα Μάρτιο από κάθε δέκα αναθροφάρια και να τα παίρνει ως αμοιβή. Από αυτά, ο βοσκός πουλάει τα αρσενικά και παίρνει το χρηματικό ποσό που έβγαλε και τα θηλυκά του κοπαδιού τα κρατά για να τα εκτιμήσουν σε χρήματα οι κοινιαταδόροι. Το μισό χρηματικό ποσό που κάνουν τα θηλυκά αυτά, πρέπει να τα πληρώσουν οι συνέταιροι. β) Ο δεύτερος τρόπος μπορεί να μην πάρει ο βοσκός τα αιγοπρόβατα και να πληρωθεί με τα χειμαδιάτικα από τους συνεταίρους. γ) Ο τρίτος τρόπος είναι ότι ο συνέταιρος που δεν επιβλέπει τα αιγοπρόβατα να συμφωνήσει με τον βοσκό να του δοθεί για κάθε ζώο κάποια χρηματική αποζημίωση (Μαυρακάκης, 1948).

1.4.2. Τα Τσελιγκάτα της Ηπείρου

Ο θεσμός του τσελιγκάτου ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας και τελείωσε το 1960 (Αρβανιτίδης, 2014, σελ 46). Τσελιγκάτα υπήρχαν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως η Ηπειρος (Ζαγόρια, Κόνιτσα, Αώος), η Θεσσαλία (Αγράφια, Πήλιο, Όλυμπος), η Μακεδονία (Όλυμπος, Βέρμιο, Πιέρια Όρη), η Ρούμελη (Παρνασσός, Οίτη, Άγραφα), Στερεά Ελλάδα (Ανατολική Στερεά, Κορινθία, Αρκαδία), η Πελοπόννησος (Αρκαδία, Λακωνία, Κυνουρία), η Κρήτη (Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά) και τα νησιά του Αιγαίου (Σάμος, Νάξος, Τήνος)

Ως θεσμός είχε παρόμοια δεδομένα με τους τωρινούς συνεταιρισμούς (Αρβανιτίδης, 2014, σελ 46). Τα τσελιγκάτα είναι πρωτόγονοι, αλλά πρακτικοί συνεταιρισμοί. Είναι μια ένωση κτηνοτρόφων που δίνουν τα κοπάδια τους ως κεφάλαιο και την προσωπική εργασία τους. Αυτός ο συνεταιρισμός διοικείται από τον αρχιτσέλιγκα που είναι ο ποιμένας και αρχηγός. Ο αρχιτσέλιγκας μεριμνά για τον συνεταιρισμό, νοικιάζει

τους βοσκότοπους και τους μοιράζει στο κάθε συνέταιρο ανάλογα με το κοπάδι, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα του κάθε κτηνοτρόφου, κανονίζει τις πληρωμές και οτιδήποτε ζημιές προκύψουν. Στο τέλος της εκάστοτε περιόδου, ότι έξοδα ή ζημιές προκύψουν, τα αφαιρεί από τη συνολική είσπραξη των αγαθών. Ένα μεγάλο τμήμα από το ακάθαριστο κέρδος αξιοποιείται για τη δημιουργία ή τη συντήρηση των σχολείων. Τέλος, στα τσελιγκάτα εξέτρεφαν και μεγάλα ζώα που ήταν χρήσιμα για μεταφορικές εργασίες, προτού δημιουργηθούν οι σιδηρόδρομοι. (Κουκκίδης, 1946, σελ. 24-25). Έπειτα, η ανάπτυξη της δυναμικότητας του τσελιγκάτου είχε αρκετούς περιορισμούς. Το σύνολο των ζώων και το σύνολο της παραγωγής ενός τσελιγκάτου μπορούσε να μεγαλώσει μέχρι ενός ορίου ανάλογα με τους βοσκοτόπους. Ένας άλλος συντελεστής που συνιστά ως αναγκαία συνθήκη για τη δημιουργία τελέσφορων δομών διακυβέρνησης, είναι η επικάλυψη ανάμεσα στην περιοχή που διέμεναν οι μέτοχοι του τσελιγκάτου και τη θέση των πόρων. Οι μέτοχοι διέμεναν σε καλύβες που ήταν τετράπλευρες δίπλα στους βοσκοτόπους και τις κατασκεύαζαν οι ίδιοι (Αρβανιτίδης, 2014, σελ. 49 - 50). Η κατάρρευση του συστήματος των τσελιγκάτων έγινε με την ίδρυση των νέων βαλκανικών κρατών. Το 1917, η αγροτική μεταρρύθμιση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην παρακμή των τσελιγκάτων, διότι κατήργησε τα τσιφλίκια και μοίρασε τη γη σε πολλούς ιδιοκτήτες. Ύστερα, το 1922 επήλθε περαιτέρω ιδιωτικοποίηση της γεωργικής γης, εξαιτίας της εγκατάστασης των προσφύγων της Μικράς Ασίας. Τέλος, το ελληνικό κράτος δεν μπορούσε να διατηρήσει τα τσελιγκάτα λόγω διαφόρων κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών (Αρβανιτίδης, 2014, σελ. 50).

Συνοψίζοντας αυτές οι μορφές συνεργασίας βασίζονταν στην **αμοιβαιότητα, την εμπιστοσύνη και τη συλλογική λήψη αποφάσεων**, στοιχεία που μεταφέρθηκαν αργότερα στη συγκρότηση των πρώτων αγροτικών και κτηνοτροφικών συνεταιρισμών του 19ου και 20ού αιώνα. Οι συνεταιρισμοί αξιοποίησαν τις προϋπάρχουσες κοινωνικές δομές, προσαρμόζοντάς τες στις νέες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, ενισχύοντας την αυτάρκεια και την οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων.

1.5. Σκοπός, Στόχοι & Ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση και η ανασυγκρότηση ενός παραδοσιακού συνεταιρισμού και πως μπορεί να αξιοποιηθεί σήμερα ως πολιτιστική κληρονομιά, οι ηθικές αρχές και το δίκαιο της συνεργασίας. Με βάση τις ερωτήσεις της συνέντευξης, οι στόχοι της εργασίας διαμορφώνονται στα εξής:

Αν οι ίδιοι οι συνεντευξιαζόμενοι συμμετείχαν σε μια ορτακιά.
Το πώς βίωσαν οι ίδιοι συνεντευξιαζόμενοι την ορτακιά ως παραδοσιακός συνεταιρισμός.
Οι αντιλήψεις και πεποιθήσεις που έχουν για την ορτακιά και γενικότερα για τις παραδόσεις τους.
Αν μπορεί να αξιοποιηθεί μια ορτακιά στη σημερινή εποχή.

Επίσης, τα κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι τα εξής:

1. Ποιες αλλαγές παρατηρούνται στους συνεταιρισμούς της Κρήτης μέχρι σήμερα;
2. Τι είναι μια ορτακιά;
3. Τελικά, η ορτακιά είναι παραδοσιακός συνεταιρισμός της Κρήτης;
4. Πώς θα μπορούσε μια ορτακιά να αξιοποιηθεί στη σημερινή εποχή;

Ερευνητικό/Κοινωνιολογικό Ερώτημα

"Πώς η παραδοσιακή πρακτική της ορτάκιας, ως συλλογική δράση αλληλοβοήθειας, μπορεί να εφαρμοστεί και να προσαρμοστεί σε σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα, και ποιες είναι οι κοινωνικές και πολιτισμικές συνέπειες αυτής της προσαρμογής;"

Ανάλυση του Ερωτήματος:

Αυτό το ερώτημα εστιάζει στις εξής βασικές έννοιες, οι οποίες ταιριάζουν με τις προσεγγίσεις που περιγράφονται στο έργο του Ιωσηφίδη:

Πολιτισμικές και κοινωνικές συνέπειες: Αντί να επικεντρωθεί απλώς στις οικονομικές πτυχές της ορτάκιας, το ερώτημα αντλεί από τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις που αναδεικνύουν τον τρόπο που κοινωνικές πρακτικές αλληλοβοήθειας διαμορφώνουν τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων και των κοινοτήτων τους. Θα εξεταστεί πώς η εφαρμογή της ορτάκιας επηρεάζει την κοινωνική συνοχή, τη συνεργασία και την αλληλεγγύη.

Εφαρμογή σε σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα: Εδώ το ερώτημα αναφέρεται στην εξέλιξη του θεσμού της ορτάκιας και τη μετάβασή της από μια αγροτική πρακτική σε ένα σύγχρονο αστικό ή τεχνολογικά υποστηριζόμενο σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό, οι κοινωνιολογικές μέθοδοι που ακολουθούν τον Ιωσηφίδη επισημαίνουν τη σημασία της καταγραφής της κοινωνικής εμπειρίας και των αντιφάσεων σε αυτές τις μεταβάσεις.

Ποιοτική προσέγγιση: Η έρευνα θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ποιοτικές μεθόδους, όπως ημι-δομημένες συνεντεύξεις, συγκεντρωτικές ομάδες συζήτησης και εθνογραφική παρατήρηση, για να κατανοήσει τις προσωπικές εμπειρίες και αντιλήψεις των ανθρώπων που συμμετέχουν σε σύγχρονες μορφές ορτάκιας και να αναδείξει τις κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις αυτών των πρακτικών. Αυτή η προσέγγιση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση των σχέσεων εξουσίας, των αντιφάσεων και των συναισθημάτων των συμμετεχόντων.

Κοινωνική αλλαγή και αντίσταση: Ένα ενδιαφέρον κομμάτι της έρευνας θα μπορούσε να επικεντρωθεί στη διαχείριση των κοινωνικών αντιφάσεων που ενδέχεται να προκύψουν όταν οι παραδοσιακές αξίες της ορτάκιας συναντούν τις απαιτήσεις και τις συνθήκες της σύγχρονης κοινωνίας. Η εφαρμογή της ορτάκιας

μπορεί να φέρει στην επιφάνεια ζητήματα όπως οι ανισότητες εξουσίας, η κοινωνική ένταση ή οι αντιφάσεις στις πρακτικές συνεργασίας.

Συμπερασματικά

Το κοινωνιολογικό ερώτημα που προτείνεται μπορεί να εξετάσει τη σύγχρονη εφαρμογή της ορτάκιας μέσα από τη σκοπιά της κοινωνικής και πολιτισμικής αλλαγής, αντλώντας από τις ποιοτικές μεθόδους και την ανάγκη για κατανοητή και ερμηνευτική προσέγγιση της πραγματικότητας. Χρησιμοποιώντας αυτές τις μεθόδους, η έρευνα μπορεί να αναδείξει νέες πρακτικές, κοινωνικές δυναμικές και πιθανές προκλήσεις που σχετίζονται με την αναβίωση ή προσαρμογή αυτής της παραδοσιακής πρακτικής στην εποχή μας.

2ο Κεφάλαιο. Ερευνητική Προσέγγιση και Μεθοδολογικές Παράμετροι

2.1. Προβληματική της Έρευνας

Η προβληματική της έρευνας επικεντρώνεται σε προσωπικές απόψεις, βιώματα και εμπειρίες των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με το αν συμφωνούν ή διαφωνούν με το αν η ορτακιά ή κοινάτο ήταν προνεωτερικός συνεταιρισμός στις γεωργοκτηνοτροφικές κοινωνίες της Κρήτης. Η έρευνα θα επικεντρωθεί στην ορτακιά ή κοινάτο. Ο τόπος που λάμβανε χώρα η ορτακιά ήταν το μιτάτο. Σύμφωνα με τον Μαυρακάκη (1985), το μιτάτο είναι το εξοχικό σπίτι ή το σπηλιάρι που βρίσκεται σε μια μετρημένη (προκαθορισμένη) περιοχή ορεινών βοσκοτόπων και χρησιμοποιείται από ομάδα βοσκών που αποτελούν ποιμενικό συνεταιρισμό, ο συνεταιρισμός αυτός αλλιώς ονομάζεται ορτακιά ή κοινάτο. Το μιτάτο καθίσταται μια μεγάλη εγκατάσταση και συγκροτείται από ένα λιθόκτιστο οικίσκο, έχοντας την είσοδο του προς το Νότο ή την Ανατολή, το τυροκέλλι (δωμάτιο για την αποθήκευση του τυριού), τη μάντρα και τον κούμον, Αντί του τυροκελλιού, υπάρχει το τυρόσπιτο, το οποίο είναι δημιουργημένο από πέτρα και αποθηκεύεται το τυρί μέχρι το φθινόπωρο. Άλλοι είχαν την τρύπα που ήταν φυσικό σπήλαιο που αποθήκευαν το τυρί.

Σε αυτό το μιτάτο υπήρχαν συνεργασίες μεταξύ των κουραδάρων (συνεργατών) και αναλόγως τον αριθμό των εγγάλων (ζώα που είχαν γάλα) υπήρχε η κατανομή του γάλακτος για την κάθε μέρα και είχαν κοινό τυροκόκομο και μαντρατζή. Ιδιαίτερος όρος για τη διανομή του γάλακτος είναι ανάλογα το μερίδιο του κάθε μέτοχου του συνεταιρισμού. Ο κεφαλάτορας (άτομο που έχει την ευθύνη για τη φροντίδα των ζώων) μοιράζει το γάλα για τρεις μέρες. Ο κουραδάρης και ο κονόμος μοιράζει δύο μέρες. Ο μαντρατζής μοιράζει

για μια μέρα. Οι υπόλοιποι ιδιοκτήτες ονομάζονται κουτσοβελιάροι. Όλος ο συνεταιρισμός λέγεται πατούλια. Κατά τη διάρκεια του Αυγούστου, που γίνεται ώριμο το τυρί, πηγαίνουν στο μιτάτο οι μέτοχοι και το διαμοιράζουν ως εξής: 1) Βγάζουν το τυρί από τους κούμους (αποθήκες), β) διαλέγουν τη νομή (το τυρί που πρέπει να δοθεί στο μιτάτο του κάθε ιδιοκτήτη) του καθενός που έχει βοσκότοπους, 3) κανονίζουν τα αιγοπρόβατα σε καυκιά (περιλαμβάνει μέχρι είκοσι ζώα), 4) βουβιάζουν το τυρί, δηλαδή το κάνουν μερίδιο ανάλογα τον αριθμό των ζώων, 5) γίνεται το σκράφνιασμα του τυριού, δηλαδή ποιες βουβές (μερίδιο) θα πάρει ο εκάστοτε συνέταιρος (Ξανθουδίδης, 1920).

Η ορτακιά ήταν εργασία από κοινού, για την ακρίβεια μια μορφή παραδοσιακού συνεταιρισμού στις αγροκτηνοτροφικές περιοχές της Κρήτης και απαρτιζόταν από περίπου 5-6 άτομα. Σύμφωνα με τον Πλυμάκη (1935), το προσωπικό του μιτάτου είχε τους μιτατάρους του, τους συνεταίρους, οι οποίοι εκτελούσαν διάφορες υπηρεσίες σχετικές με την βοσκική, τις δουλειές του μιτάτου και την ποικιλοτρόπως εκμετάλλευση. Υπήρχε μια ιεραρχία την οποία ακολουθούσαν ευλαβικά κατά την οποία επικεφαλής του μιτάτου ήταν ο τυροκόμος, ο οποίος είχε βοηθούς τον γκαλονόμο, τον γιτσικάρη τον στειράρη και τον μαντρατζή. Για την ιεραρχία του μιτάτου, κάθε μέλος είχε εξειδικευμένο ρόλο για την ομαλή λειτουργία της παραγωγής. Επικεφαλής ήταν ο τυροκόμος, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για όλη τη διαδικασία τυροκόμησης, από την παραλαβή του γάλακτος μέχρι την παραγωγή διαφόρων τυριών, όπως φέτα και κεφαλοτύρι. Ο τυροκόμος ήταν επίσης υπεύθυνος για τη συντήρηση των εργαλείων και των χώρων παραγωγής. Ο γκαλονόμος είχε την ευθύνη για την παραλαβή και αποθήκευση του γάλακτος, διασφαλίζοντας την καθαριότητα των γκαλονάτων και των αποθηκευτικών χώρων. Ο γιτσικάρης ασχολούνταν με τη φροντίδα των κατσικιών, φροντίζοντας για τη διατροφή, την υγεία και την καθημερινή φροντίδα τους. Ο στειράρης ήταν υπεύθυνος για τα ζώα που δεν ήταν παραγωγικά ή αναπαραγωγικά, φροντίζοντας για την υγεία τους και την προετοιμασία τους για την επανένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία. Τέλος, ο μαντρατζής είχε την ευθύνη για την εποπτεία του μαντριού, εξασφαλίζοντας την καθαριότητα, την ασφάλεια και την ευημερία των ζώων, διασφαλίζοντας ότι είχαν επαρκή τροφή και νερό, καθώς και την οργάνωση των ζώων στο μαντρί κατά τη διάρκεια των δύσκολων περιόδων. Κάθε ρόλος ήταν κρίσιμος για την εύρυθμη λειτουργία του μιτάτου και την επιτυχή παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων (Πλυμάκη, 1935).

Ο κτηνοτρόφος αγόραζε συνήθως ένα τμήμα ή όλο το βοσκότοπο ή ενοικίαζε και αξιοποιούσε ως χειμαδιό, δηλ. βοσκότοπο για τους χειμερινούς μήνες. Αυτή η πρακτική υπάρχει έως και σήμερα. Οι μετακινήσεις προς τα χειμαδιά δεν συνεπάγονται πάντα την εγκατάσταση του βοσκού και της οικογένειας του στη συγκεκριμένη περιοχή. Προγενέστερα, η μετακίνηση ήταν και εγκατάσταση των ανδρών της οικογένειας για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ενώ, οι γυναίκες ασχολιόνταν μόνο με τα οικιακά και έμειναν στο χωριό για να βοηθούν στην καλλιέργεια των χωραφιών. Επίσης, οι γυναίκες εξέτρεφαν και οικόσιτα ζώα, όπως κότες κ.α. Οι μετακινήσεις των κτηνοτρόφων δεν ήταν ομαδικές. Το σπίτι παρέμενε σταθερό σημείο για την οικογένεια (Τσαντηρόπουλος, 2010).

Στους θερινούς μήνες, τα κοπάδια είναι στα ορεινά και αυτές οι περιοχές που βόσκουν, ονομάζονται σέρματα ή εδοχές. Τα σέρματα ή εδοχές είναι λωρίδες κοινοτικής γης εντός της κτηματικής περιφέρειας της κοινότητας που εξαπλώνονται από τον οικισμό ως στον Ψηλορείτη. Η αξιοποίηση του σέρματος ως ενιαίο τμήμα ενός βοσκότοπου δεν είναι κοινή από τους κτηνοτρόφους της ίδιας της οικογένειας. Τα σέρματα διαμοιράζονται μεταξύ των οικογενειών. Ο διαχωρισμός ενός σέρματος σχετίζεται με το κοπάδι των οικογενειών. Αρκετοί κάτοικοι θεωρούν ότι τα σέρματα είναι ευθείες λωρίδες, διότι το κοπάδι κινείται σε ευθεία γραμμή (Τσαντηρόπουλος, 2010).

Ο βοσκός έχει την υποχρέωση να απομακρύνει το κοπάδι από τα γειτονικά σέρματα και να τα στρέφει στην κατάλληλη κατεύθυνση. Ο προσανατολισμός τους από τους πρόποδες προς την κορυφή της οροσειράς δεν τυχαιοποιείται, αλλά γίνεται με βάση το κλίμα της εποχής. Για παράδειγμα, το καλοκαίρι, τα κοπάδια μεταφέρονται πιο ψηλά στο βουνό, ενώ τις πιο κρύες περιόδους βρίσκονται χαμηλότερα. Επιπλέον, το εθιμοτυπικό δικαίωμα της χρήσης σέρματος δεν κατοχυρώνεται με κάποια συμφωνία (προφορική ή γραπτή). Αυτό το δικαίωμα εξασφαλίζεται και κληροδοτείται στις μεταγενέστερες γενιές. Ωστόσο, αν τα μέλη της οικογένειας αρχίζουν να λιγοστεύουν από διάφορες αιτίες, τότε οι γειτονικές οικογένειες παραβιάζουν τα όρια των σερμάτων. Το εκάστοτε σέρμα κατανέμεται ανάμεσα στους δικαιούχους κτηνοτρόφους του γένους μέσα από τη μορφή των διακριτών χωρικών ενοτήτων. Κανένα γένος δεν έχει δικαίωμα διάθεσης ή μεταβίβασης σύμφωνα με το κληρονομικό δίκαιο. Εάν ένας ή περισσότεροι γιοι συνεχίσουν την κτηνοτροφία, τότε είναι διάδοχοι της νομής του πατρικού μεριδίου στο σέρμα. Όμως, αν παραιτηθούν από την κτηνοτροφία, τότε σημαίνει αυτονόητη παραίτηση από οποιοδήποτε δικαίωμα του σέρματος.

Παράλληλα, τα σέρματα δεν έχουν οριοθέτηση με κάποιο ευδιάκριτο τρόπο. Σε κάθε σέρμα υπάρχουν τα μιτάτα για τη διαμονή του βοσκού και το άρμεγμα των ζώων. Υπήρχαν και οι στέρνες που ήταν μέρη για την συγκέντρωση των ομβρίων υδάτων (Τσαντηρόπουλος, 2010).

Ο μεγάλος κτηνοτρόφος είναι ο κουραδάρης που έχει εκατοντάδες αιγοπρόβατα. Το κοπάδι είναι το κουράδι και είναι ιδιοκτησία του πατέρα που είναι ο αρχηγός του νοικοκυριού και έχει την αρμοδιότητα της διαχείρισης όλων των καθηκόντων για την κτηνοτροφία. Ωστόσο, ενδέχεται αν είναι περισσότερα αδέλφια να διαχειρίζονται τα κοπάδια από κοινού. Ως υποστήριξη στην κτηνοτροφία, ο πατέρας έχει τα αρσενικά παιδιά του. Έπειτα, σε μερικές περιπτώσεις, όπως η γέννηση, εορτές κ.α., οι γυναίκες και ενήλικες κόρες βοηθούν σε επικουρικές εργασίες. Έπειτα, αν δεν φθάνουν τα εργατικά χέρια, τότε ο κτηνοτρόφος ζητάει βοήθεια από άλλον βοσκό. Η συνεργασία αυτή μπορεί να εξελιχθεί σε σταθερότερη βάση, αν οι βοσκοί ενώσουν τα κοπάδια τους και τα διαχειρίζονται μαζί. Οι συνεργάτες των κοπαδιών ονομάζονται ορτάκηδες. Ο όρος ορτάκης σημαίνει συνέταιροι. Ορτάκηδες γίνονται μόνο από τα αρσενικά γένη των οικογενειών και όχι συγγενείς με το ίδιο αίμα. Η συνεργασία μπορεί να επισφραγιστεί με δεσμούς τελετουργικής συγγένειας. Όταν οι γιοι φθάνουν στην ενηλικίωση, τότε ξεκινά η ανεξαρτητοποίηση τους από την πατρική στέγη. Ο γιος ανεξαρτητοποιείται, όταν θα έχει το δικό του κοπάδι, δηλαδή όταν ο πατέρας του τον κληροδοτήσει

ένα τμήμα του κοπαδιού με στόχο να το μεριμνά και να το αυξήσει. Η κληροδότηση ενός τμήματος κοπαδιού παραλληλίζεται με την μέριμνα για τη δημιουργία του δικού του σπιτιού. Αυτή η φάση συνάδει με την ηλικία του γάμου. Εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι όλα τα αρσενικά παιδιά θα κληρονομήσουν τμήμα από το κοπάδι από τον πατέρα τους. Ο πατέρας επιλέγει από μικρή ηλικία ποιον θα ορίσει για βοσκό από τους γιους του. Η επιλογή των διαδόχων γίνεται με βάση τις δεξιότητες, τις ικανότητες, τη γνώση και την κλίση τους (Τσαντηρόπουλος, 2010).

Σύμφωνα με τον Τσαντηρόπουλο (2004), οι συνεργάτες στην διαχείριση του κοπαδιού ονομάζονται ορτάκηδες, όρος που μεταφράζεται από τους ίδιους τους κατοίκους ως «συνέταιροι». Ορτάκηδες γίνονται μόνο άνδρες και αποφεύγονται οι αιματοσυγγενείς, ενώ επιλέγονται αγχιστειακοί συγγενείς ή άνδρες με τους οποίους η συνεργασία πρόκειται ή έχει επισφραγιστεί με δεσμούς τελετουργικής συγγένειας. Στην ορτακιά αναλόγως την εργασία που προσέφερε ο καθένας αμειβόταν και αναλόγως με τον καταμερισμό των γαλακτοκομικών προϊόντων κυρίως και δευτερευόντως με άλλα προϊόντα όπως μαλλί, ξεκινώντας πάντα από τον κεφαλάτορα/ τυροκόμο και ακολουθώντας την ιεραρχία. Στην ορτακιά όλα ήταν κοινά, το μέρος όπου θα κοιμόντουσαν, το τι έτρωγαν και που δούλευαν, όπως αναφέρει και ο Πυτικάκης (2001) το μιτάτο ήταν ένα κτίσμα από 2-3 δωμάτια, πρόχειρα, ημιμόνιμο ή και μόνιμο που χρησιμοποιείται από την ομάδα των συνεργατών κτηνοτρόφων. Η ορτακιά ξεκινούσε τον Μάρτιο και έληγε στο τέλος του φθινοπώρου. Τέτοιου είδους συνεργασίες γίνονταν κυρίως στις αγροκτηνοτροφικές περιοχές της Κρήτης και μπορούμε να τους θεωρήσουμε ως προνεωτερικούς συνεταιρισμούς. Βασίζονταν σε αχρήματες συναλλαγές μεταξύ των ατόμων που τις αποτελούσαν και στηριζόταν στο αίσθημα της αλληλοβοήθειας, αλληλεγγύης και πίστης μεταξύ των ατόμων.

2.2. Μεθοδολογία

Η ποιοτική έρευνα έχει διαμορφωθεί για να αναζητά τα ανθρώπινα στοιχεία ενός θεματικού αντικειμένου, όπου αξιοποιούνται μέθοδοι για να αναλυθεί πώς οι άνθρωποι παρατηρούν, βλέπουν και ζουν τον κόσμο. Αν και η ποιοτική έρευνα συχνά περιγράφεται σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, πολλοί μελετητές και επαγγελματίες χρησιμοποιούν πλέον μικτές μεθόδους και διεπιστημονικές προσεγγίσεις στα έργα τους. Η κατανόηση των στόχων, των προθέσεων και των επιπτώσεων αυτών των διαφορετικών ερευνητικών παραδειγμάτων είναι υψίστης σημασίας για την εξέλιξη και την αξιολόγηση των κατάλληλων ερευνητικών σχεδίων (Malagon-Maldonado, 2014).

Στην παρούσα μελέτη η ανάλυση της ορτάκιας έγινε με βάση το έργο του Ιωσηφίδη απαιτεί έναν ολοκληρωμένο και πολυδιάστατο τρόπο προσέγγισης, που περιλαμβάνει την καταγραφή των κοινωνικών πρακτικών, την κατανόηση των κοινωνικών σχέσεων μέσω της συμμετοχής, και την ερμηνεία των πολιτισμικών και κοινωνικών παραμέτρων που διαμορφώνουν τη συνεργασία και την αλληλοβοήθεια.

Μέσα από αυτές τις μεθόδους ανάλυσης, η έρευνα μπορεί να φωτίσει πώς η ορτάκια, ως θεσμός, μπορεί να προσαρμοστεί και να εφαρμοστεί στον σύγχρονο κόσμο

Οι ποιοτικές προσεγγίσεις χρησιμοποιούνται συνήθως για τη διερεύνηση νέων φαινομένων και για την αποτύπωση των σκέψεων, των συναισθημάτων ή των ερμηνειών του νοήματος και της διαδικασίας των ατόμων (Austin & Sutton, 2014). Οι ποιοτικές μέθοδοι έχουν κεντρική θέση στην έρευνα που διεξάγεται στην εκπαίδευση, τη νοσηλευτική, την κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία, τις μελέτες πληροφοριών και άλλους κλάδους. Το φάσμα των διαθέσιμων μεθόδων είναι πολύ ευρύ και τα έργα ενημερώνονται από διάφορες μεθοδολογίες και θεωρητικά πλαίσια.

Ωστόσο, οι μελετητές χρειάζονται συνήθως καθοδήγηση για τον καθορισμό των ορίων αυτού του τύπου εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της καθοδήγησης για την επιλογή συγκεκριμένων μεθόδων, τη γνώση των τύπων δεδομένων που είναι κατάλληλα για ποιοτικές μελέτες, τον προσδιορισμό θεωρητικών πλαισίων για συγκεκριμένα έργα, και ούτω καθεξής. Είναι σημαντικό τόσο οι αρχάριοι όσο και οι καθιερωμένοι μελετητές να κατανοούν τη γλώσσα, τον πολιτισμό και τις παραδειγματικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται στην ποιοτική έρευνα, ειδικά καθώς τα διεπιστημονικά έργα συνδέουν ολοένα και περισσότερο τους ερευνητές σε διάφορα πεδία μελέτης.

Το ερευνητικό εργαλείο που έγινε χρήση στην παρούσα εργασία είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Η ημι-δομημένη συνέντευξη συνιστά μια τεχνική συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιείται ευρέως στην ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες. Σε πολύ γενικούς όρους, διαφέρει ριζικά από μια έρευνα ερωτηματολογίου, η οποία στοχεύει στην παραγωγή τυποποιημένων δεδομένων για έναν τεράστιο πληθυσμό προκειμένου να αναζητηθούν κανονικότητες στη διακύμανση απόψεων ή στάσεων μεταξύ ομάδων ατόμων με στατιστική επεξεργασία (Mashuri, et al., 2022).

Η πρακτική της συνέντευξης, ανεξάρτητα από τη συγκεκριμένη μορφή της, χρησιμοποιείται για την παραγωγή δεδομένων που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε καλύτερα τη μοναδικότητα της εμπειρίας που έχουν άτομα ή ομάδες ατόμων από τις σχέσεις τους με άλλους, με θεσμούς ή ευρύτερα κοινωνικά φαινόμενα (Olson, 2016). Ενώ, η ποιοτική και σε βάθος μελέτη μιας μοναδικής περίπτωσης μπορεί από μόνη της να οδηγήσει σε γνώση με έναν ορισμένο βαθμό γενίκευσης, αυτή η γνώση συνήθως προέρχεται από την επεξεργασία δεδομένων με τη χρήση πολλών περιπτωσιολογικών μελετών και ιδανικών τύπων καθώς και από διασταύρωση με δεδομένα που συλλέγονται μέσω των άλλων δύο κλασικών ποιοτικών τεχνικών, δηλαδή της παρατήρησης και της ανάλυσης γραπτών πηγών (Vogt, et al., 2014). Οι ποιοτικές τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην έρευνα μικτής μεθόδου.

Όπως και άλλες μορφές συνέντευξης κοινωνικών επιστημών, η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι μια λεκτική αλληλεπίδραση που ζητείται από τον συνεντευκτή από έναν ερωτώμενο (Brinkmann, 2014). Ωστόσο, στην περίπτωση της ημι-δομημένης συνέντευξης, η κατάσταση αλληλεπίδρασης είναι ιδιαίτερη, καθώς ο ερωτώμενος τοποθετείται αρχικά στο ρόλο του πληροφορητή, του κατόχου πολύτιμης γνώσης για το θέμα που ενδιαφέρει τον ερευνητή. Επιστημολογικά, η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι μέρος ενός επιστημονικού

τρόπου συλλογισμού ο οποίος δεν προορίζεται απλώς να επαληθεύσει προϋπάρχουσες θεωρίες που αναπτύχθηκαν αφηρημένα, αλλά μάλλον τη βάση για την ανάπτυξη του ερευνητικού ερωτήματος και των υποθέσεων. Η θεωρία παράγεται με επαγωγή από τα δεδομένα πεδίου, σύμφωνα με την αρχή της θεμελιωμένης θεωρίας που διαδόθηκε από τον Anselm Strauss (Priya, 2019).

Αν και ο ερευνητής θα πρέπει να προετοιμάσει ένα οργανωμένο πλέγμα ερωτήσεων για να καθοδηγήσει τη συνέντευξη, η χρήση αυτού του πλέγματος δεν είναι άκαμπτη. Η πρόκληση είναι για τον ερωτώμενο να παράσχει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες, τόσο αντικειμενικές όσο και υποκειμενικές. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να αλληλεπιδράσουμε με τον ερωτώμενο με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτός ή αυτή να αναλαμβάνει ενεργά το ρόλο του πληροφορητή, με συνομιλητικό τρόπο και όχι ένα ερωτηματολόγιο που χορηγείται. Η ποιότητα μιας ημιδομημένης συνέντευξης εξαρτάται λοιπόν σε μεγάλο βαθμό από τη στάση ενσυναίσθησης και προσεκτικής ακρόασης του συνεντευξιαστή η οποία θα του επιτρέψει να κάνει την καταλληλότερη χρήση του πλέγματος ερωτήσεων του στην κατάσταση (Oplatka, 2018). Η εφαρμογή αυτών των μεθοδολογικών αρχών δεν θα έχει ποτέ ως αποτέλεσμα τη συντόμευση των συζητήσεων που αφορούν το πεδίο της ποιοτικής έρευνας και των διαφορετικών μορφών συνεντεύξεων, είτε αυτές οι συζητήσεις αφορούν την εγκυρότητα των δεδομένων που συλλέγονται ή μεταξύ επιστημονικών παραδειγμάτων, έτσι ώστε να μην υπάρχει καλή χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων που δεν αντανακλώνται, δεν επεξεργάζονται μεθοδικά και δεν εξηγούνται.

2.3. Δείγμα

Στην παρούσα έρευνα, το δείγμα συγκρότησαν αγρότες και βοσκοί. Αυτή η ομάδα κρίθηκε ότι πληροί τις προϋποθέσεις για να δώσουν πληροφορίες και στοιχεία για το υπό εξέταση θέμα, διότι με αυτή την ομάδα επιδιώκει η παρούσα εργασία να επεξηγήσει και να εξετάσει λεπτομερώς την εμπειρία της, αναφορικά με την ορτακιά ως προνεωτερικός συνεταιρισμός της Κρήτης.

Η δειγματοληψία ευκολίας είναι μια τεχνική συλλογής δεδομένων από έναν πληθυσμό που είναι εύκολα προσβάσιμος στον ερευνητή. Σύμφωνα με τον MacNealy (1999), απαιτεί από τους ερευνητές να προσεγγίσουν δημόσιους χώρους και να ζητήσουν από τους περαστικούς να συμμετέχουν. Αυτή η μέθοδος εφαρμόζεται όταν η διαθεσιμότητα των συμμετεχόντων είναι το κύριο κριτήριο επιλογής, χωρίς να υπάρχουν πολλοί διαθέσιμοι πληθυσμοί ή ερευνητικοί χώροι (Suen, et al., 2014). Χρησιμοποιείται συχνά σε τομείς όπως η εκπαίδευση και οι κοινωνικές επιστήμες, και είναι κατάλληλη όταν επιδιώκουμε να συλλέξουμε αντιλήψεις και στάσεις, να διεξάγουμε πιλοτικές μελέτες ή να δημιουργήσουμε υποθέσεις για μελλοντικές έρευνες (Mweshi & Sakyi, 2020). Η διαδικασία περιλαμβάνει τη δημιουργία κριτηρίων ένταξης

και την προσέγγιση των συμμετεχόντων που πληρούν αυτά τα κριτήρια και επιθυμούν να συμμετάσχουν στη μελέτη.

2.4. Περιορισμοί έρευνας

Η παρούσα έρευνα αντιμετωπίζει ορισμένους περιορισμούς που επηρεάζουν τη γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων. Πρώτον, ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν περιορισμένος, γεγονός που καθιστά τη δειγματοληψία μη αντιπροσωπευτική του ευρύτερου πληθυσμού των αγροτικών συνεταιρισμών. Αυτή η περιορισμένη συμμετοχή επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν ένα στιγμιότυπο της συγκεκριμένης κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας των συνεταιρισμών στην Κρήτη, χωρίς όμως να επιτρέπει γενικεύσεις σε άλλες περιοχές ή τύπους συνεταιρισμών. Παρά τους περιορισμούς, η έρευνα παρέχει πολύτιμη γνώση για τη λειτουργία της ορτακιάς, ενός παραδοσιακού συνεταιριστικού σχήματος στην Κρήτη, συμβάλλοντας στην κατανόηση των κοινωνικών και οικονομικών δυναμικών που διαμορφώνουν τη συνεργασία και τη συλλογική δράση στην αγροτική παραγωγή της περιοχής.

2.5. Δεοντολογία της Έρευνας και Συγκατάθεση

Στην παρούσα έρευνα έγιναν απολύτως σεβαστές οι βασικές αρχές δεοντολογίας. Τα ηθικά προβλήματα προκύπτουν συχνά στην έρευνα. Ένας σημαντικός κανόνας που καθορίζει την έρευνα σε άτομα είναι ότι ο συμμετέχων πρέπει να συμφωνήσει και να συγκαταθέσει πριν πάρει μέρος σε μια έρευνα. Η ενημερωμένη συναίνεση συνιστά σημαντικό μέρος της ερευνητικής διεργασίας και ως εκ τούτου συνεπάγεται περισσότερα από μια υπογραφή στο φύλλο συγκατάθεσης (Hardicre, 2014).

Η ενημερωμένη συγκατάθεση είναι μια διεργασία στην οποία ένα άτομο μαθαίνει βασικά στοιχεία σχετικά με μια κλινική δοκιμή, συμπεριλαμβανομένων πιθανών κινδύνων και οφελών, πριν αποφασίσει εάν θα συμμετάσχει ή όχι στη μελέτη. Η ενημερωμένη συγκατάθεση συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της δοκιμής. Η ενημερωμένη συγκατάθεση είναι μια νομική διαδικασία που διασφαλίζει ότι ένας συμμετέχων γνωρίζει όλους τους κινδύνους και το κόστος που συνεπάγεται μια παρέμβαση ή μελέτη. Για να θεωρηθεί έγκυρη η ενημερωμένη συγκατάθεση, ο πελάτης πρέπει να είναι ικανός και η συγκατάθεση θα πρέπει να δοθεί οικειοθελώς (White, 2020).

Τα στοιχεία της ενημερωμένης συναίνεσης περιλαμβάνουν την ενημέρωση του συμμετέχοντος για τη φύση της μελέτης, πιθανές εναλλακτικές λύσεις και τους πιθανούς κινδύνους και τα οφέλη της μελέτης. Υπάρχουν τρία στοιχεία της ενημερωμένης συγκατάθεσης, δηλαδή: πληροφόρηση. κατανόηση και βούληση. Η ενημερωμένη συγκατάθεση είναι μια διαδικασία, όχι απλώς μια φόρμα. Οι πληροφορίες πρέπει να παρουσιάζονται με τρόπο που να είναι καλά κατανοητός. Αυτό γίνεται για να μπορέσουν τα άτομα να

αποφασίσουν οικειοθελώς εάν θα συμμετάσχουν ως υποκείμενο έρευνας. Είναι ένας θεμελιώδης μηχανισμός για τη διασφάλιση του σεβασμού των προσώπων μέσω της παροχής στοχαστικής συναίνεσης για μια εθελοντική πράξη (Roets, 2017).

Κατά τη διεξαγωγή έρευνας πρέπει να διασφαλίζεται ότι η έρευνα θα είναι προς όφελος της ανθρωπότητας. Η έρευνα δεν θα διακυβεύσει με κανέναν τρόπο την αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του ανθρώπου. Παράλληλα, η έρευνα δεν θα οδηγήσει σε βλάβη στο ανθρώπινο υποκείμενο. Το εκάστοτε υποκείμενο της έρευνας έχει πλήρη επίγνωση της διαδικασίας και των συνεπειών της έρευνας. Ακόμη, κάθε υποκείμενο της έρευνας δίνει ενημερωμένη συγκατάθεση για την έρευνα και καθώς επίσης δεν εξαναγκάζεται ή εκβιάζεται να υποβληθεί στην έρευνα.. Η τήρηση της ενημερωμένης συγκατάθεσης θα καθοδηγήσει τον ερευνητή στην αντιμετώπιση ηθικών διλημμάτων (White, 2020). Επίσης στην παρούσα έρευνα τα άτομα που έλααν μέρος στις συνεντεύξεις αναφέρονται με τα αρχικά τους και δεν αναφέρονται σε κανένα σημείο ολόκληρο ή μέρος του ονοματεπώνυμου τους.

2.6. Μέθοδος Ανάλυσης

Στις συνεντεύξεις που πάρθηκαν, ακολουθήσαμε όλες τις διεργασίες και αρχές, μαγνητοφώνηση, ανατροφοδότηση, αποδελτίωση των απομαγνητοφωνήσεων και φυσικά τη συγγραφή των δεδομένων για να δοθούν οι απαντήσεις. Οι συνεντευξιαζόμενοι από την ομάδα των βοσκών ήταν άνδρες ηλικίας 30 – 75 ετών που κατοικούν στην Κρήτη και ειδικότερα στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. Εργάζονται ως κτηνοτρόφοι ή αγρότες με εμπειρία η οποία είναι μεγαλύτερη των 20 με 40 ετών.

3.Ανάλυση Συνεντεύξεων

3.1. Πρώτη συνέντευξη (19.01.2024/ Χ.Κ)

Σ.	Θα μπορούσατε, παρακαλώ, να μας πείτε το πλήρες ονοματεπώνυμό σας και στη συνέχεια να ξεκινήσουμε τη συζήτησή μας σχετικά με το τι είναι η Ορτακιά;

Χ.	Καλησπέρα σας. Ονομάζομαι Χ.Κ. και είμαι γέννημα-θρέμμα του Κρουσώνα. Ασχολούμαι με την παράδοση του τόπου μας εδώ και 50-60 χρόνια. Έχω συγγράψει βιβλία που περιλαμβάνουν ρίμες, μαντινάδες, καθώς και περιγραφές των ηθών και των εθίμων της περιοχής μας
Σ.	Μπορείτε να μας πείτε πότε γεννηθήκατε;
Χ.	Γεννήθηκα την Παρασκευή, 1η Ιουλίου 1949.
Σ.	Είστε παντρεμένος;
Χ	Ναι.
Σ	Έχετε παιδιά;
Χ	Ναι, είμαι παντρεμένος. Απέκτησα τέσσερα παιδιά, αλλά δυστυχώς έχασα την κόρη μου. Σήμερα, έχω την ευτυχία να έχω πέντε εγγόνια.
Σ.	Μπορείτε να μας πείτε για τις σπουδές σας;
Χ.	Φοίτησα μέχρι την τρίτη τάξη του δημοτικού.
Σ.	Θα μπορούσατε να μας πείτε από πού πρωτοξεκίνησε η Ορτακιά;
Χ.	Η Ορτακιά πρωτοξεκίνησε από τους βοσκούς και τους αγρότες
Σ.	Υπήρχε η Ορτακιά στα βουνά;
Χ.	Ναι, υπήρχε στα βουνά. Μέσα στη φύση, στους άγριους τόπους, όλη μέρα στους βάτους και στις αγκαραθιές… περπατούσανε, παρακολουθούσαν τα πρόβατά τους και έβαζαν γκαλονόμους.
Σ.	Ποια ήταν η ανάγκη των βοσκών;
Χ.	Η ανάγκη τότε ήταν μεγάλη, γιατί δεν υπήρχαν τράπεζες ή άλλοι τρόποι πληρωμής. Οι βοσκοί έβαζαν το γάλα τους ή τα ζώα τους για να πληρώσουν τα χρέη τους. Χρησιμοποιούσαν την οκά, που λέμε, για να τακτοποιήσουν το μηνιάτικο τους. Όταν έφταναν οι μέρες για να παραδώσουν το γάλα, πήγαιναν στα σπίτια των βοσκών και έπαιρναν το χρέος τους. Κάθε σπίτι που είχε βοσκό έδινε μια βούργια (όπως λέμε στην Κρήτη) με τα πράγματα του βοσκού, και η γυναίκα του τα έβαζε μέσα, τα φόρτωνε στο γαϊδούρι και ανέβαινε στα βουνά για να τα παραδώσει στον κάθε βοσκό.

Σ.	Οπότε, δηλαδή, και οι γυναίκες είχαν συνεισφορά στην Ορτακιά;
Χ.	Ναι, και οι γυναίκες είχαν ρόλο στην Ορτακιά. Για παράδειγμα, ο άντρας έλεγε στη γυναίκα του ότι θα κάνει μια Ορτακιά με κάποιον συγκεκριμένο και την ρωτούσε αν συμφωνεί. Αν εκείνη συμφωνούσε, τότε προχωρούσαν.
Σ.	Περιμένατε, δηλαδή, και την έγκρισή της;
Χ.	Ναι, και την έγκρισή της.
Σ.	Έχετε κάνει ποτέ κάποια Ορτακιά ή κάποιος συγγενής σας;
Χ.	Ναι, ο πατέρας μου ήταν ανωγειανός. Λεγόταν Καλομοίρης και ήρθε εδώ στον Κρουσώνα, όπου παντρεύτηκε τη μητέρα μου. Τα πρώτα χρόνια ήταν βοσκός και συνέχισε αυτή την ασχολία. Αργότερα, βρήκε έναν άλλον βοσκό, πήραν πρόβατα μαζί και έκαναν μια Ορτακιά.
Σ.	Αυτή την ορτακιά του πατέρα σας, δηλαδή την θυμάστε;
Χ.	Εγώ ήμουνα παιδι και το θυμάμαι, γιατί ερχότανε ο γκαλονόμος και με βαζε στην πανω του γαϊδάρου και με πήγαινε στα αόρια να πάμε τη βούργια στον πατέρα μου.
Σ.	Ποια ήταν τα καθήκοντα των μελών μιας ορτακιάς και ποια ήταν τα καθήκοντα του κάθε μέλους;
Χ.	Η ορτακιά αποτελούνταν από λίγα μέλη, τα οποία συνεργάζονταν για να διεκπεραιώσουν διάφορες αγροτικές εργασίες. Κάθε μέλος είχε το δικό του ρόλο ανάλογα με τις ανάγκες της δουλειάς. Για παράδειγμα, αν κάποιος είχε περισσότερα χωράφια, αναλάμβανε την οργάνωση του μιτάτου, δηλαδή την κοινή εργασία που αφορούσε τη συγκομιδή ή το θερισμό. Επιπλέον, τα μέλη κουβαλούσαν πέτρες και μπορούσαν να προσλάβουν ειδικούς για να φτιάξουν τις τάφρους ή άλλες απαραίτητες κατασκευές, όπως το μιτάτο. Παράλληλα, τα μέλη της ορτακιάς συμμετείχαν στη διαδικασία της τυροκόμησης, η οποία ήταν μία από τις βασικές εργασίες του κοινού αγροτικού βίου.
Σ.	Υπήρχε καλή συνεργασία μεταξύ των μελών της ορτακιάς;
Χ.	Ναι, υπήρχε καλή συνεργασία μεταξύ τους. Η συνεργασία ήταν απαραίτητη για να ολοκληρώσουν τη δουλειά και να την βγάλουν πέρα με επιτυχία. Οι άνθρωποι στην

	ορτακιά έπρεπε να συμφωνούν σε όλα τα ζητήματα και να εργάζονται μαζί για να πετύχουν το κοινό τους στόχο.
Σ.	Πώς έκαναν δίκαιη τη μοιρασιά στην ορτακιά;
Χ.	Στην αρχή, οι άνθρωποι της ορτακιάς έκαναν μια συμφωνία για τη μοιρασιά, με βάση τις προσφορές του καθενός. Για παράδειγμα, αν κάποιος είχε βάλει 200 περισσότερα πρόβατα, συμφωνούσε ότι θα έπαιρνε κάτι παραπάνω. Καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας, υπήρχε κατανόηση και ευελιξία, και αν κάποιος ήθελε, μπορούσαν να αυξήσουν τα πρόβατα ή τις προσφορές των άλλων συνεταίρων. Η συμφωνία ήταν συνήθως μισά - μισά, ώστε να υπάρχει δικαιοσύνη και ισότητα στη μοιρασιά της δουλειάς και των κερδών.
Σ.	Υπάρχει σήμερα ορτακιά;
Χ.	Η ορτακιά εξακολουθεί να υπάρχει σε κάποιες περιοχές, αλλά έχει αλλάξει πολύ με τα χρόνια. Σήμερα, έχει χαθεί σε μεγάλο βαθμό η ανθρωπιά και η εμπιστοσύνη που χαρακτήριζαν τις σχέσεις των ανθρώπων στο παρελθόν. Πλέον, οι σχέσεις βασίζονται περισσότερο σε πρακτικούς ή οικονομικούς όρους, ενώ η αλληλεγγύη και η συνεργασία δεν είναι τόσο έντονες όπως παλιά.
Σ.	Πέρα από την αλλαγή στην ανθρωπιά και την εμπιστοσύνη, σήμερα γίνεται η ορτακιά με τους παλιούς όρους ή έχει διαφοροποιηθεί;
Χ.	Έχει αλλάξει. Σήμερα, η ορτακιά δεν λειτουργεί όπως παλιά. Συνήθως διατηρείται μόνο αν υπάρχει το συμφέρον, και συνήθως κρατάει για 2-3 χρόνια. Η διάρκεια της συνεργασίας εξαρτάται περισσότερο από τις ανάγκες και τα οφέλη των μελών, παρά από τις αξίες της αλληλοβοήθειας και της συλλογικής προσπάθειας που υπήρχαν στο παρελθόν.
Σ.	Πώς γινόταν η μοιρασιά των ορτάκηδων;
Χ.	Η μοιρασιά στην ορτακιά δεν γινόταν με χρήματα, αλλά με το γάλα. Για παράδειγμα, έλεγαν ότι κάποιος θα πάρει τρεις αρμεγές γάλα και ο άλλος μία. Έτσι, η ανταλλαγή γινόταν βάσει της παραγωγής και του έργου που είχε προσφέρει ο καθένας, χωρίς να εμπλέκονται χρήματα, αλλά με μια πιο άμεση και φυσική μορφή ανταμοιβής.
Σ.	Η ορτακιά ήταν μόνο στο βουνό ή υπήρχε και σε άλλες δραστηριότητες;

Χ.	Η ορτακιά δεν περιοριζόταν μόνο στο βουνό. Ήταν μια μορφή συνεργασίας που εφαρμόζονταν σε διάφορες δραστηριότητες. Μερικά άτομα μπορεί να είχαν χωράφια και να τα θέριζαν με άλλους ως ορτάκηδες. Η ορτακιά ίσχυε σε πολλές αγροτικές δουλειές, από το θερισμό και τη συγκομιδή μέχρι άλλες εργασίες που απαιτούσαν συλλογική προσπάθεια.
Σ.	Εσείς έχετε κάνει κάποια ορτακιά;
Χ.	Ναι, είμαι και οικοδόμος, και έχω κάνει κάποιες ορτάκιες με έναν φίλο - οικοδόμο. Ωστόσο, στο τέλος δεν τα βρήκαμε και την χαλάσαμε, γιατί υπήρχαν διαφωνίες μεταξύ μας.
Σ.	Πότε ξεκινούσε και πότε τελείωνε η ορτακιά;
Χ.	Η ορτακιά δεν είχε συγκεκριμένη ημερομηνία αρχής και λήξης. Συνήθως, οι ορτάκηδες συμφωνούσαν για μία συνεργασία που θα διαρκούσε 3-5 χρόνια, αλλά αυτή μπορούσε να χαλάσει νωρίτερα, καθώς τα συμφέροντα και οι συνθήκες άλλαζαν. Πιστεύω ότι μια ορτακιά ήταν καλά δεμένη αν κρατούσε γύρω στα 4-5 χρόνια.
Σ.	Τέλεια, ευχαριστούμε πάρα πολύ!
Χ.	Παρακαλώ, ήταν χαρά μου!

Ανάλυση Συνέντευξης με Βάση τη Μεθοδολογία του Ιωσηφίδη

Πρώτη Συνέντευξη (19.01.2024/ Χ.Κ.)

Εισαγωγή

Η παρούσα συνέντευξη αποτελεί μέρος μιας ποιοτικής έρευνας για την κατανόηση του θεσμού της "Ορτακιάς" στον Κρουσώνα. Η ανάλυση ακολουθεί τις αρχές της ερμηνευτικής προσέγγισης του Ιωσηφίδη, εστιάζοντας στην κοινωνική κατασκευή της γνώσης, στις βιωματικές εμπειρίες του συμμετέχοντος και στην αποδόμηση των νοημάτων που απορρέουν από τη συνέντευξη.

Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η συνέντευξη διεξήχθη με τη μορφή ημιδομημένου διαλόγου, επιτρέποντας στον πληροφορητή να εκφραστεί ελεύθερα. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε μέσω θεματικής κωδικοποίησης, όπου εντοπίστηκαν βασικές θεματικές ενότητες:

Βιογραφικά στοιχεία του πληροφορητή

Η έννοια της Ορτακιάς

Ιστορική και κοινωνική διάσταση της Ορτακιάς

Ο ρόλος των φύλων στην Ορτακιά

Οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μελών

Σύγχρονη προοπτική της Ορτακιάς

---

1. Βιογραφικά Στοιχεία του Πληροφορητή

Ο Χ.Κ. είναι κάτοικος Κρουσώνα, γεννημένος το 1949. Έχει αφιερώσει μεγάλο μέρος της ζωής του στη διατήρηση της τοπικής παράδοσης, καταγράφοντας μαντινάδες, ήθη και έθιμα. Οι προσωπικές του εμπειρίες καθιστούν τη μαρτυρία του ιδιαίτερα αξιόλογη.

2. Η Έννοια της Ορτακιάς

Η Ορτακιά περιγράφεται ως μια μορφή συνεργασίας που προέκυψε από τις ανάγκες των βοσκών και αγροτών. Η έννοια βασίζεται στην αλληλοϋποστήριξη, την κατανομή των πόρων και τη συλλογική προσπάθεια.

3. Ιστορική και Κοινωνική Διάσταση της Ορτακιάς

Η Ορτακιά έχει τις ρίζες της σε αγροτικές και κτηνοτροφικές πρακτικές. Οι βοσκοί χρησιμοποιούσαν το θεσμό ως τρόπο διαχείρισης των οικονομικών τους συναλλαγών. Η έλλειψη τραπεζικού συστήματος καθιστούσε αναγκαία μια εναλλακτική μορφή πίστωσης, όπου οι άνθρωποι βασίζονταν στην αμοιβαία εμπιστοσύνη.

4. Ο Ρόλος των Φύλων στην Ορτακιά

Παρόλο που η Ορτακιά αφορούσε κυρίως τους άνδρες, οι γυναίκες είχαν σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο. Συμμετείχαν στην προετοιμασία των προμηθειών για τους βοσκούς, ενώ συχνά είχαν λόγο στην απόφαση δημιουργίας μιας συνεργασίας. Αυτό αποδεικνύει τη συλλογική φύση της κοινωνικής δομής στην παραδοσιακή αγροτική κοινότητα.

5. Οικονομικές και Κοινωνικές Σχέσεις

Η συνεργασία μεταξύ των μελών βασιζόταν σε σαφείς συμφωνίες, με κύριο στοιχείο τη δίκαιη κατανομή της παραγωγής. Η μοιρασιά γινόταν κυρίως με προϊόντα, όπως το γάλα, και όχι με χρήματα, αναδεικνύοντας μια μορφή οικονομίας ανταλλαγής.

6. Σύγχρονη Προοπτική της Ορτακιάς

Ο πληροφορητής αναφέρει ότι η Ορτακιά εξακολουθεί να υπάρχει, αλλά σε περιορισμένη μορφή. Ο θεσμός έχει υποστεί μεταβολές λόγω των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών. Η σύγχρονη Ορτακιά λειτουργεί με πιο αυστηρούς όρους και μικρότερη διάρκεια συνεργασίας, αντικατοπτρίζοντας τη μετάβαση από τις παραδοσιακές σχέσεις εμπιστοσύνης στις σύγχρονες οικονομικές συναλλαγές.

Συμπεράσματα

Η ανάλυση της συνέντευξης δείχνει ότι η Ορτακιά δεν ήταν απλώς μια οικονομική συμφωνία, αλλά μια κοινωνική δομή βασισμένη στην εμπιστοσύνη και την αλληλοβοήθεια. Η εξέλιξή της αντανακλά τις μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις, αποκαλύπτοντας τη μετατόπιση από την κοινοτική συνεργασία στη σύγχρονη ατομικιστική προσέγγιση. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Ιωσηφίδη, η Ορτακιά μπορεί να ερμηνευθεί ως παράδειγμα της μετάβασης από τις άτυπες, προσωπικές οικονομικές δομές στις πιο τυποποιημένες και θεσμικά ρυθμισμένες μορφές συνεργασίας.

Η παρούσα συνέντευξη προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορία και τις κοινωνικές δυναμικές της Ορτακιάς, συμβάλλοντας στη βαθύτερη κατανόηση της τοπικής κουλτούρας και της εξέλιξής της στον σύγχρονο κόσμο.

3.2. Δεύτερη Συνέντευξη (29/02/2024/ Γ.Δ., Δ.Φ., Ν.Γ.)

Σ.	Καλησπέρα σας, Σήμερα θα μιλήσουμε για την ορτακιά. Θέλετε να μας πείτε το όνομά σας;
Γ.Δ.	Ναι, Γ.Δ.
Σ.	Θέλετε να μας πείτε την ηλικία σας;
Γ.Δ.	Είμαι 72 χρόνων. Είμαι κτηνοτρόφος από όταν γεννήθηκα και μένω στον Κρουσώνα. Την ορτακιά τη γνώρισα από όταν ήμουν κοπέλι. Τη θυμάμαι να την κάνουμε με 10 άτομα και αρμέγαμε τα πρόβατα, καθένας ανάλογα με την ποσότητα. Κάθε μέρα, αναλόγως με τα ζώα, κάναμε μία αρμεγή. Δηλαδή, αν είχες 40 ζώα, έπαιρνες γάλα για μία μέρα. Αυτή η συνεργασία, η ορτακιά, μας έκανε ορτάκηδες. Μονιάσαμε 6-7 άτομα, είχαμε 200 ζώα και ο καθένας έπαιρνε ό,τι του αναλογούσε.
Σ.	Αυτά τα 10 άτομα, τι δουλειά είχε ο καθένας;
Γ.Δ.	Ο κάθε ένας είχε διαφορετική δουλειά. Άλλος ήταν ο γκαλονόμος, που φρόντιζε τα

	πρόβατα και έβλεπε ποια έβγαζαν το γάλα, άλλος έβλεπε τα αρνιά, άλλος τα ρίφια και άλλος ήταν ο μαντρατζής, που είχε την ευθύνη για το μαντρί και τα ζώα.
Σ.	Ποιος ήταν ο αρχηγός της ορτακιάς;
Γ.Δ.	Ο αρχηγός της ορτακιάς ήταν αυτός που είχε τα περισσότερα πρόβατα. Εκείνος καθόριζε συνήθως τις διαδικασίες και την οργάνωση της δουλειάς.
Σ.	Οι συναλλαγές γινόντουσαν με χρήματα ή με κάποιο ανταλλάξιμο προϊόν;
Γ.Δ.	Οι συναλλαγές γινόντουσαν με το γάλα. Δεν υπήρχαν γαλατάδες τότε, οπότε το γάλα τυροκομούσαν και το αντάλλασσαν μεταξύ τους για τα διάφορα προϊόντα.
Σ.	Από πότε ξεκινούσε η ορτακιά; Από το Πάσχα ή κάποια άλλη εορτή;
Ν.Γ.	Η ορτακιά δεν είχε συγκεκριμένη ημερομηνία, αλλά ξεκινούσε όταν τα πρόβατα ήταν σε καλή κατάσταση για να αρμεγούν. Συνήθως, αυτό γινόταν λίγο μετά το Πάσχα, όταν τα πρόβατα είχαν γεννήσει και το γάλα ήταν άφθονο.
Φ.Δ	Τέλη Μαρτίου.
Γ.Δ.	Τέλη Μαρτίου ή αρχές Απριλίου.
Σ.	Από τέλη Μαρτίου, ποιες ήταν οι συνθήκες που δεν επέτρεψαν στον ένα να το κάνει, παρόλο που είχε πολλά αρνιά;
Γ.Δ.	Ήταν λίγα τα ζώα, δεν έφταναν. Ο ένας είχε 30, ο άλλος 20 και ο τρίτος 50. Ήταν δύσκολο να μονιάσουν 200-250 ζώα που αρμέγανε για να κάνουμε μιτάτο.
	-
Σ.	Ωραία, θα μπορούσατε να μας πείτε το όνομά σας;
Δ.Φ.	Ναι, το όνομά μου είναι Δ.Φ.
Σ.	Πόσο χρονών είστε;
Δ.Φ.	Είμαι 74 ετών.
Σ.	Ποιο είναι το επάγγελμα σας;

Δ.Φ.	Εγώ είμαι συνταξιούχος και ήμουν αγρότης και βιοτέχνης.
Σ.	Εσείς έχετε κάποια εμπειρία από ορτακιά; Έχετε κάνει ποτέ;
Δ.Φ.	Ναι, είχαμε ένα αυτοκίνητο ως ορτακιά.
Σ.	Αυτό ποια εποχή έγινε;
Δ.Φ.	Το 1953 και μετά, και το τελειώσαμε το 1980.
Σ.	Σήμερα, γίνεται ορτακιά;
Γ.Δ.	Σπάνια.
Σ.	Και πότε περίπου σταμάτησε να γίνεται αυτό;
Γ.Δ.	Όταν άρχισαν οι επιδοτήσεις.
Σ.	Αυτό περίπου πότε έγινε;
Δ.Φ.	Μετά το 1980.
Σ.	Όσον αφορά τη δουλειά του γκαλονόμου, ποια ήταν;
Γ.Δ.	Παρακολουθούσε τα παραγωγικά ζώα. Ο στειρονόμος έβλεπε τα στείρα ζώα. Ο μαντρατζής κατέβαινε στο χωριό και έφερνε τις βούργιες, αυτοί εξωμέναν στα αορί.
Σ.	Ωραία. Πόσο καιρό έμεναν πάνω στο βουνό ή κατέβαιναν στο χωριό όλοι αυτοί;
Ν.Γ.	Κατέβαιναν και έμεναν όσο καιρό άρμεγαν. Ο μαντρατζής κατέβαινε κάθε μέρα.
Σ.	Α, κάθε μέρα!
Δ.Φ.	Φαΐ, να φάνε.
Γ.Δ.	Εγώ πρόλαβα, όταν είχαμε ένα κουτάλι.
	-
Σ.	Πες μας το όνομά σου, την ηλικία και το επάγγελμά σου.

Ν.Γ.	Είμαι ο Ν.Γ. Είμαι 75 χρονών και το επάγγελμά μου είναι κτηνοτρόφος.
Σ.	Οι γυναίκες βοηθούσαν στην ορτακιά;
Γ.Δ.	Πώς δεν θα βοηθούσαν!
Σ.	Πώς δεν θα βοηθούσαν!
Γ.Δ.	Για παράδειγμα, του συντέκνου η μάνα άρμεγε στο αορί.
Σ.	Μια ορτακιά επαναλαμβανόταν την επόμενη χρονιά με τα ίδια άτομα;
Ν.Γ.	Ναι.
Δ.Φ.	Ναι, στην πλειοψηφία γινόταν ξανά. Ωστόσο, μάλωναν κιόλας και χώριζαν. Υπήρχαν και αυτά!
Σ.	Επίσης, γιατί ξεκινούσαν την άνοιξη;
Ν.Γ.	Τα ζώα γεννούσαν τον Ιανουάριο.
Σ.	Ωραία και αυτό κρατούσε μέχρι πότε;
Δ.Φ.	Η αρμεγιά ήταν τρεις μήνες.
Σ.	Τέλεια, σας ευχαριστώ πολύ για όλες τις πληροφορίες από όλους!
Όλοι	Να σαι καλά! Τίποτα. Καλή επιτυχία στην εργασία σου!

Ανάλυση Δεύτερης Συνέντευξης (29/02/2024/ Γ.Δ., Δ.Φ., Ν.Γ.)

1. Εισαγωγή

Η δεύτερη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με τρεις συμμετέχοντες, οι οποίοι έχουν άμεση σχέση με την αγροτική και κτηνοτροφική ζωή του Κρουσώνα. Το κύριο θέμα της συζήτησης ήταν η πρακτική της ορτακιάς, ένας παραδοσιακός τρόπος συνεργασίας μεταξύ κτηνοτρόφων και αγροτών. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων παρέχουν σημαντικά δεδομένα για την κατανόηση της ιστορικής και κοινωνικής εξέλιξης αυτής της πρακτικής.

2. Κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο της ορτακιάς

Οι συμμετέχοντες επιβεβαίωσαν ότι η ορτακιά ήταν μια παγιωμένη πρακτική που αφορούσε τη συνεργασία μικρών ομάδων αγροτών ή κτηνοτρόφων για την καλύτερη διαχείριση των ζώων και των αγροτικών εργασιών. Η συνεργασία αυτή βασιζόταν σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και αλληλοϋποστήριξη.

Η ορτακιά αποτελούνταν από διάφορα μέλη με εξειδικευμένους ρόλους. Ο γκαλονόμος ήταν υπεύθυνος για την παρακολούθηση της παραγωγής γάλακτος, ενώ ο μαντρατζής είχε την ευθύνη για τη διαχείριση του μαντριού. Οι αρμοδιότητες κατανέμονταν ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας και τις ικανότητες των συμμετεχόντων.

3. Διαδικασία και οικονομική διάσταση της ορτακιάς

Η οικονομική διάσταση της ορτακιάς ήταν βασισμένη στην ανταλλακτική οικονομία, καθώς οι συναλλαγές γίνονταν κυρίως με γάλα και τυροκομικά προϊόντα. Οι συμμετέχοντες επισήμαναν ότι η πρακτική αυτή εξασφάλιζε τη διατροφή και την οικονομική επιβίωση των μελών, ιδιαίτερα σε περιόδους που δεν υπήρχε πρόσβαση σε αγορές ή σύγχρονες δομές εμπορίου.

Η ορτακιά ξεκινούσε συνήθως την άνοιξη, τέλη Μαρτίου ή αρχές Απριλίου, όταν τα ζώα βρίσκονταν σε κατάλληλη κατάσταση για άρμεγμα. Κάθε μέλος της ορτακιάς λάμβανε το γάλα που του αναλογούσε, ανάλογα με τον αριθμό των ζώων που είχε συνεισφέρει.

4. Σταδιακή παρακμή της ορτακιάς

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η πρακτική της ορτακιάς σταδιακά περιορίστηκε μετά το 1980, κυρίως λόγω της εισαγωγής των αγροτικών επιδοτήσεων και της αλλαγής στον τρόπο οικονομικής διαχείρισης των κτηνοτροφικών μονάδων. Η εισροή οικονομικών ενισχύσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η γενικότερη μετάβαση σε πιο ατομικιστικές μορφές οικονομικής δραστηριότητας οδήγησαν στη μείωση της ανάγκης για συλλογική διαχείριση των πόρων.

Παράλληλα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η ορτακιά δεν ήταν αποκλειστικά κτηνοτροφική πρακτική, καθώς εφαρμοζόταν και σε άλλες δραστηριότητες, όπως η αγροτική παραγωγή και οι βιοτεχνίες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η χρήση ενός κοινού αυτοκινήτου από ομάδα επαγγελματιών, που λειτούργησε με όρους ορτακιάς για αρκετές δεκαετίες.

5. Κοινωνικές σχέσεις και δυναμική των ορτάκηδων

Η σχέση μεταξύ των μελών της ορτακιάς βασιζόταν σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και κοινή προσπάθεια. Ωστόσο, υπήρχαν και περιπτώσεις συγκρούσεων που οδηγούσαν στη διάλυση της συνεργασίας. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η διατήρηση μιας ορτακιάς για πολλά χρόνια απαιτούσε καλή συνεννόηση και συμβιβασμό μεταξύ των μελών.

Οι γυναίκες επίσης είχαν ρόλο στην ορτακιά, καθώς συχνά βοηθούσαν στις αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες. Ορισμένες από αυτές συμμετείχαν άμεσα στις διαδικασίες, όπως το άρμεγμα των ζώων.

6. Συμπεράσματα

Η δεύτερη συνέντευξη επιβεβαιώνει ότι η ορτακιά ήταν ένα βασικό στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του Κρουσώνα. Αν και η πρακτική αυτή έχει σε μεγάλο βαθμό εκλείψει, οι αναμνήσεις των συμμετεχόντων καταδεικνύουν τη σημασία της στη διαμόρφωση των τοπικών κοινωνικών σχέσεων και της συλλογικής οικονομικής δράσης.

Οι αλλαγές που επήλθαν από τη δεκαετία του 1980 και μετά κατέστησαν την ορτακιά λιγότερο αναγκαία, οδηγώντας σε νέες μορφές διαχείρισης των αγροτικών και κτηνοτροφικών πόρων. Παρόλα αυτά, η αξία της συνεργασίας και της αλληλεγγύης που χαρακτήριζε την ορτακιά παραμένει ένα σημαντικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς της περιοχής.

3.3. Τρίτη Συνέντευξη (13/03/2024 / Χ.Φ.)

Γ.Σ.	Θέλετε να μας πείτε το όνομά σας;
Χ.Φ.	Φ.Χ.
Γ.Σ.	Πότε γεννηθήκατε;
Χ.Φ.	Το 1957
Γ.Σ.	Ποιο είναι το επάγγελμα σας;
Χ.Φ.	Σιδηρουργός.
Γ.Σ.	Τι γνωρίζετε για την ορτακιά;
Χ.Φ.	Εγώ είχα ένα συνέταιρο, δηλαδή ορτάκη. Στις δουλειές που συνεταιριστήκαμε, μοιραζόμασταν τα έξοδα και τα έσοδα, κάτι που αποτελεί την έννοια της ορτακιάς.
Γ.Σ.	Τι δουλειά, δηλαδή πόρτες, παράθυρα κ.α.;
Χ.Φ.	Τα πάντα είναι μια ορτακιά.
Γ.Σ.	Πόσα χρόνια διατηρήθηκε η ορτακιά;
Χ.Φ.	Δέκα χρόνια.
Γ.Σ.	Γνωριζόσασταν από πριν με τον ορτάκη σας;

Χ.Φ.	Ε, ναι! Ήμασταν συγχωριανοί και κάναμε ένα μαγαζί.
Γ.Σ.	Ποια δεκαετία έγινε αυτή η ορτακιά;
Χ.Φ.	Το 1980.
Χ.Φ.	Επίσης, άκουγα όταν ήμουν μικρός, οι βοσκοί έκαναν ορτακιές και στην κλεψιά, δηλαδή αν έκλεβαν 10 πρόβατα, τα μοίραζαν ισότιμα.
Γ.Σ.	Α παντού, ήταν ορτάκηδες δηλαδή;
Χ.Φ.	Ε, παντού! Από παλιά υπήρχε η ορτακιά.
Γ.Σ.	Εσείς όμως όταν κάνατε την μοιρασιά , την κάνατε πάντα με χρήματα όμως ε;
Χ.Φ.	Ε, βέβαια με χρήματα.
Γ.Σ.	Επίσης, οι γυναίκες βοηθούσαν;
Χ.Φ.	Όχι! Την χρονιά που την κάναμε, δεν βοήθησαν. Ήταν στο σπίτι και έκαναν τις δουλειές του σπιτιού.
Γ.Σ.	Ωραία! Κάποιος συγγενής σας είχε κάνει κάποια ορτακιά που να την θυμάστε ως παιδί;
Χ.Φ.	Ναι. Ο πατέρας μου, ο συγχωρεμένος.
Γ.Σ.	Και τι δουλειά έκανε;
Χ.Φ.	Ήταν πλανόδιος πωλητής. Πουλούσε ψάρια και πήγαινε με κάποιον στην ψαραγορά, έπαιρνε ψάρια και τα πουλούσε.
Χ.Φ.	Παντού, υπάρχει ορτακιά. Και αν ανοίξεις ένα εργοστάσιο με κάποιον άλλον, ορτακιά θα το έλεγες.
Γ.Σ.	Ωραία, ευχαριστούμε πολύ!
Χ.Φ.	Παρακαλώ!

Ανάλυση τρίτης συνέντευξης 13/03/2024 Χ.Φ

1. Εισαγωγή

Η παρούσα ανάλυση βασίζεται στη συνέντευξη του Χ.Φ. και ακολουθεί τις αρχές της ποιοτικής έρευνας, όπως αναπτύσσονται στο βιβλίο του Ιωσηφίδη. Σκοπός είναι η κατανόηση της έννοιας της "ορτακιάς" μέσα από την εμπειρία του ερωτώμενου, καθώς και η σύνδεσή της με κοινωνικές και πολιτισμικές δομές.

2. Μεθοδολογική προσέγγιση

Η ανάλυση ακολουθεί τη θεματική ανάλυση, όπως περιγράφεται από τον Ιωσηφίδη, με έμφαση στη δομική και ερμηνευτική προσέγγιση της κοινωνικής πραγματικότητας. Η συνέντευξη αποτελεί παράδειγμα διερευνητικής ποιοτικής έρευνας, η οποία αποσκοπεί στη βαθύτερη κατανόηση κοινωνικών φαινομένων μέσω των αφηγήσεων των συμμετεχόντων.

3. Εννοιολογική ανάλυση

3.1. Ορισμός και σημασία της "ορτακιάς"

Ο ερωτώμενος ορίζει την "ορτακιά" ως συνεταιριστική σχέση μεταξύ επαγγελματιών, η οποία βασίζεται στη μοιρασιά των εξόδων και των εσόδων. Η αφήγησή του υπογραμμίζει τη σημασία της συνεργασίας, της εμπιστοσύνης και της ισότιμης κατανομής των κερδών, στοιχεία που παραπέμπουν σε παραδοσιακές μορφές οικονομικής δραστηριότητας.

3.2. Ιστορική και κοινωνική διάσταση

Η αναφορά του Χ.Φ. ότι "παντού υπήρχε ορτακιά" αποκαλύπτει ότι το φαινόμενο αυτό ήταν διαδεδομένο στο κοινωνικό του περιβάλλον και είχε ιστορικές ρίζες. Η παρατήρησή του για τις "ορτακιές" μεταξύ των βοσκών δείχνει ότι η πρακτική δεν περιοριζόταν σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους, αλλά επεκτεινόταν και σε άλλες μορφές οικονομικής δραστηριότητας, ακόμα και στην παράνομη κλεψιά των ζώων.

3.3 Ο ρόλος των κοινωνικών σχέσεων

Η προϋπάρχουσα γνωριμία του Χ.Φ. με τον συνέταιρό του και το γεγονός ότι ήταν συγχωριανοί ενισχύει τη θέση του Ιωσηφίδη πως οι κοινωνικές σχέσεις αποτελούν κρίσιμο στοιχείο στις οικονομικές συνεργασίες. Η ύπαρξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κοινών αξιών επιτρέπει τη μακροχρόνια διατήρηση της συνεργασίας (10 χρόνια, στην περίπτωση του Χ.Φ.).

3.4. Η έμφυλη διάσταση της εργασίας

Η απάντηση του Χ.Φ. ότι "οι γυναίκες δεν βοήθησαν" αντανακλά τις έμφυλες διακρίσεις στην κατανομή της εργασίας. Οι γυναίκες φαίνεται να είχαν περιορισμένο ρόλο σε οικονομικές συνεργασίες και επικεντρώνονταν στις οικιακές δραστηριότητες. Αυτή η παρατήρηση ενισχύει τις αναλύσεις του Ιωσηφίδη σχετικά με τον κοινωνικά κατασκευασμένο χαρακτήρα των ρόλων φύλου στην εργασία.

4. Συμπεράσματα

Η συνέντευξη του Χ.Φ. αποτελεί ένα ενδιαφέρον παράδειγμα της κοινωνικής και οικονομικής δυναμικής της "ορτακιάς". Μέσα από την ανάλυση των απαντήσεων του, επιβεβαιώνεται η σημασία της εμπιστοσύνης, της κοινωνικής δικτύωσης και των ιστορικών καταβολών της συνεταιριστικής πρακτικής. Παράλληλα, η συνέντευξη αναδεικνύει τις παραδοσιακές έμφυλες διακρίσεις στην εργασία, επιβεβαιώνοντας την

κοινωνική διάσταση της οικονομικής δραστηριότητας, όπως προτείνεται από την ποιοτική έρευνα του Ιωσηφίδη.

3.4. Τέταρτη Συνέντευξη (20/03/2024 / Γ.Κ.)

Γ.Σ.	Καλημέρα σας! Σήμερα θα μιλήσουμε για την ορτακιά. Θέλετε να μας πείτε το όνομά σας;
Γ. Κ.	Ναι, ονομάζομαι Κ.Γ. Είμαι από τη Λαμπινή Ρεθύμνου.
Γ.Σ.	Πόσο ετών είστε;
Γ. Κ.	Είμαι 35 ετών.
Γ.Σ.	Τι γνωρίζετε για να μας πείτε για την ορτακιά;
Γ. Κ.	Στην περιοχή μας, δεν λέμε ορτακιά, αλλά συζευκτές. Για παράδειγμα, μας δίνουν μερικά πρόβατα και τα εκτρέφουμε μαζί με τα δικά τους ζώα και τα χωράφια τους, και ως αντάλλαγμα τους δίνουμε αρνιά.
Γ.Σ.	Ωραία, αυτό γίνεται από παλιά;
Γ. Κ.	Ναι, το βρήκα από τον παππού μου και το συνεχίζουμε εμείς, η νέα γενιά.
Γ.Σ.	Όταν λέτε «εσείς, η νέα γενιά», εννοείτε την οικογένειά σας;
Γ. Κ.	Την οικογένειά μου! Είμαστε τρία αδέρφια.
Γ.Σ.	Ωστόσο, οι συζευκτές γίνονται και με άλλα άτομα, εκτός από την οικογένεια;
Γ. Κ.	Ναι, γενικά με χωριανούς
Γ.Σ.	Ωραία!
Γ. Κ.	Είμαστε συζευκτές με τους χωριανούς. Εμείς εκμισθώνουμε τα χωράφια τους και ως

	νοίκι τους δίνουμε αρνιά.
Γ.Σ.	Τι εννοείται με το νοίκι;
Γ. Κ.	Αντί για χρήματα, τους δίνουμε αρνιά για να τα φάνε ως κρέας.
Γ.Σ.	Ισχύει ακόμα ή έχει αντικατασταθεί με χρήματα;
Γ. Κ.	Ισχύει και τα δύο και με χρήματα και με αρνιά
Γ.Σ.	Ποιο είναι το πιο σύνηθες;
Γ. Κ.	Με πρόβατα και αρνιά.
Γ.Σ.	Ωραία, θέλετε να μας πείτε ένα παράδειγμα, δηλαδή την αντιστοιχία μεταξύ αρνιών και της έκτασης των χωραφιών;
Γ. Κ.	Για παράδειγμα, αν νοικιάσουμε ένα στρέμμα βοσκότοπου, του δίνουμε δύο αρνιά τον χρόνο, συνήθως τα Χριστούγεννα και το Πάσχα.
Γ. Κ.	Μας οδήγησε στο να έχουμε καλή επικοινωνία με τον γείτονα που του νοικιάζουμε το χωράφι, γιατί τα πρόβατα βρίσκουν ήδη έξτρα τροφή και δεν χρειάζεται να αγοράσουμε ζωοτροφές, που είναι ακριβές αυτή την περίοδο.
Γ.Σ.	Εκτός από εσάς, υπάρχει κάποιος άλλος που να κάνει το ίδιο;
Γ. Κ.	Ναι, υπάρχουν και άλλοι βοσκοί που συνεχίζουν αυτή την παράδοση της συζευκτιάς.
Γ.Σ.	Ποια ήταν η θέση της γυναίκας; Πώς βοηθούσε;
Γ. Κ.	Ναι, η γυναίκα βοηθούσε τότε και βοηθάει και τώρα. Βοηθάει στο τάισμα των ζώων, στη βοσκή και επίσης τυροκομάει το γάλα. Καμιά φορά, τυροκομάει στο σπίτι τα δικά της προϊόντα και τα πουλάει.
Γ.Σ.	Συγγνώμη, κάτι τελευταίο. Θεωρείτε ότι οι συζευκτές θα συνεχιστούν για τα επόμενα χρόνια;
Γ. Κ.	Ναι, θα συνεχιστεί και στην επόμενη γενιά με όποια μορφή υπάρξει.
Γ.Σ.	Ευχαριστώ πάρα πολύ!

Γ. Κ.	Να σαι καλά.

Ανάλυση 4ης συνέντευξης 20/03/2024 Γ.Κ

1. Εισαγωγή

Η παρούσα ανάλυση εξετάζει τη συνέντευξη του Γ.Κ. αναφορικά με την πρακτική των "συζευκτών" στην περιοχή της Λαμπινής Ρεθύμνου. Η ανάλυση ακολουθεί τις αρχές της ποιοτικής έρευνας, όπως περιγράφονται στο έργο του Ιωσηφίδη, με σκοπό την ανάδειξη των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών διαστάσεων του φαινομένου.

2. Μεθοδολογική προσέγγιση

Η προσέγγιση στηρίζεται στη θεματική ανάλυση, αναζητώντας επαναλαμβανόμενα μοτίβα και νοηματοδοτήσεις στις αφηγήσεις του ερωτώμενου. Επιπλέον, αξιοποιείται η ερμηνευτική ανάλυση, προκειμένου να αναδειχθούν οι κοινωνικές σχέσεις και οι οικονομικές πρακτικές που περιγράφονται.

3. Εννοιολογική ανάλυση

3.1. Ορισμός και λειτουργία της συζευκτιάς

Η έννοια των "συζευκτών" αποτελεί τοπική εκδοχή της "ορτακιάς", με βασικό χαρακτηριστικό τη συνεργασία μεταξύ βοσκών και ιδιοκτητών γης. Ο Γ.Κ. περιγράφει ένα σύστημα ανταλλαγής όπου οι βοσκοί λαμβάνουν πρόσβαση σε βοσκοτόπια και ως αντάλλαγμα παρέχουν αρνιά. Αυτή η μορφή συνεργασίας υποδηλώνει παραδοσιακές μορφές οικονομικής συναλλαγής, που παραμένουν ανθεκτικές στον χρόνο.

3.2. Ιστορική συνέχεια και κοινωνική δομή

Η μαρτυρία ότι η πρακτική μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά καταδεικνύει τον διαγενεακό χαρακτήρα της συζευκτιάς. Ο Γ.Κ. τονίζει ότι η πρακτική συνεχίζεται από τον παππού του μέχρι τη σύγχρονη εποχή, γεγονός που επιβεβαιώνει την ύπαρξη ενός άτυπου, αλλά σταθερού θεσμού συνεργασίας.

3.3. Μορφές συναλλαγής και προσαρμοστικότητα

Η διατήρηση του συστήματος ανταλλαγής τόσο με αρνιά όσο και με χρήματα δείχνει την προσαρμοστικότητα της πρακτικής στις σύγχρονες οικονομικές συνθήκες. Ο διττός τρόπος πληρωμής υποδηλώνει την παράλληλη συνύπαρξη της παραδοσιακής ανταλλακτικής οικονομίας με την καπιταλιστική συναλλακτική δομή.

3.4. Ο ρόλος της κοινωνικής συνοχής

Ο Γ.Κ. επισημαίνει ότι το σύστημα συζευκτών ενισχύει την επικοινωνία μεταξύ των χωριανών και διατηρεί κοινωνικές σχέσεις αμοιβαιότητας. Η πρακτική επιτρέπει την αξιοποίηση φυσικών πόρων με αμοιβαία οφέλη, μειώνοντας την ανάγκη για ακριβές ζωοτροφές.

3.5. Έμφυλες διαστάσεις της συζευκτιάς

Η συνέντευξη αναδεικνύει τη συμμετοχή των γυναικών στην εκτροφή και διαχείριση των ζώων, καθώς και στην τυροκομία. Σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις όπου οι γυναίκες δεν συμμετείχαν ενεργά, εδώ φαίνεται ότι η γυναικεία εργασία αποτελεί βασικό πυλώνα της παραγωγικής διαδικασίας.

4. Συμπεράσματα

Η ανάλυση της συνέντευξης του Γ.Κ. αποκαλύπτει ότι η συζευκτιά αποτελεί ένα βιώσιμο και προσαρμοστικό μοντέλο οικονομικής συνεργασίας, το οποίο βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και στην κοινωνική συνοχή. Η συνέχεια της πρακτικής μέσα στον χρόνο και η συμπληρωματική συμβολή των γυναικών αναδεικνύουν τον δυναμικό χαρακτήρα του θεσμού, ο οποίος προσαρμόζεται σε νέες συνθήκες, διατηρώντας όμως τα βασικά του χαρακτηριστικά.

4ο Κεφάλαιο.Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

4.1. Διαπιστώσεις

Η «ορτακιά» αποτελεί μια παραδοσιακή μορφή συνεργασίας που έχει βαθιές ρίζες στην αγροτική και κτηνοτροφική παράδοση της Κρήτης, αλλά και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Όπως αναδείχθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις, η ορτακιά δεν περιοριζόταν μόνο στην οικονομική συμφωνία, αλλά είχε έντονη κοινωνική διάσταση. Βασιζόταν στην εμπιστοσύνη, τη δίκαιη μοιρασιά και τη συνεργασία, ώστε να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της καθημερινότητας. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Χ.Κ, «η ανάγκη ήταν τότες, δεν υπήρχαν ούτε τράπεζες ούτε τίποτα. Έβαζαν τα ζά τους ή το γάλα να μοιράσουνε για να πληρώσουνε μηνιάτικο τους».

Η «ορτακιά» ήταν κάτι περισσότερο από μια πρακτική συνεργασίας· ήταν μια έκφραση του πολιτισμού και της συλλογικότητας, η οποία διαμόρφωσε τον τρόπο ζωής των ανθρώπων για δεκαετίες. Οι συνεντεύξεις ανέδειξαν τις διαφορετικές πτυχές της, από τη σημασία της εμπιστοσύνης μέχρι τις λεπτομέρειες της καθημερινής εφαρμογής της. Όπως ανέφερε ο Χ.Κ, «ο πατέρας μου, βοσκός από τα Ανώγεια, βρήκε άλλον και έκαναν μια ορτακιά. Εγώ ήμουν κοπέλι τότε, αλλά θυμάμαι ότι με έβαζαν πάνω στον γάιδαρο για να πάμε τη βούργια στον πατέρα μου στα όρη».

Η ορτακιά λειτουργούσε με βάση τη συνένωση πόρων και ανθρώπων, και αυτό αντικατοπτρίζεται σε κάθε πλευρά της πρακτικής. Στα βουνά της Κρήτης, οι βοσκοί μοιράζονταν όχι μόνο τα ζώα αλλά και την ευθύνη για τη διαχείρισή τους. «Μονιάσαμε έξι-επτά νομάτοι και κάναμε ορτακιά με 200 ζώα. Ο καθένας έπαιρνε ό,τι του αναλογούσε», ανέφερε ο Γ.Δ. Η οργάνωση αυτή δεν περιοριζόταν μόνο στα ζώα, αλλά συχνά επεκτεινόταν και σε άλλα μέρη της ζωής. Ο Χ.Φ σημείωσε ότι «παντού υπάρχει ορτακιά. Εγώ έκανα

ορτακιά με συνέταιρο σε ένα μαγαζί σιδηρουργίας, μοιραζόμασταν τα έξοδα και τα έσοδα, και αυτή ήταν η συμφωνία μας».

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία της ορτακιάς ήταν η αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της. Οι ρόλοι ήταν σαφώς καθορισμένοι, όπως περιγράφηκε από τους συνεντευξιαζόμενους. «Ο γκαλονόμος έβλεπε τα παραγωγικά ζώα, ο μαντρατζής κατέβαινε στο χωριό κάθε μέρα για να φέρει φαγητό και προμήθειες, ενώ άλλοι φρόντιζαν τα αρνιά ή τα ρίφια», εξήγησε ο Δ.Φ. Αυτή η οργανωμένη δομή επέτρεπε την αποδοτική διαχείριση των διαθέσιμων πόρων.

Οι γυναίκες έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της ορτακιάς, κάτι που αναδείχθηκε ιδιαίτερα στις συνεντεύξεις. «Η γυναίκα βοηθούσε, έτρεφε τα ζώα, έφτιαχνε τυρί, ακόμα και πουλούσε προϊόντα», ανέφερε ο Γ.Κ. Αυτή η συμμετοχή δεν ήταν απλώς υποστηρικτική, αλλά συχνά καθοριστική για την επιτυχία της συνεργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, η έγκριση της γυναίκας ήταν απαραίτητη για να προχωρήσει η συμφωνία. «Ο άντρας έλεγε στη γυναίκα του να κάνει μια ορτακιά με κάποιον, και εκείνη έπρεπε να συμφωνήσει», σημείωσε ο Χ.Κ, προσφέροντας μια ματιά στον τρόπο που οι οικογενειακές σχέσεις επηρέαζαν τη λήψη αποφάσεων.

Η οικονομική διάσταση της ορτακιάς ήταν επίσης ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. Οι συναλλαγές γίνονταν σχεδόν αποκλειστικά σε είδος. «Η μοιρασιά δεν είχε χρήματα, γινόταν με το γάλα ή με ζώα. Για παράδειγμα, αν κάποιος είχε 200 πρόβατα, έπαιρνε τρεις αρμεγές γάλα και ο άλλος μία», εξήγησε ο Γ.Δ. Αυτή η πρακτική εξασφάλιζε ότι κάθε μέλος λάμβανε το μερίδιο που του αναλογούσε, αποφεύγοντας διαφωνίες για χρηματικά ζητήματα.

Ωστόσο, οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές επηρέασαν την πορεία της ορτακιάς. Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν στις επιπτώσεις της τεχνολογίας και των επιδοτήσεων. «Σήμερα η ορτακιά δεν γίνεται όπως παλιά, μόνο αν υπάρχει συμφέρον. Κρατάει για δύο-τρία χρόνια το πολύ», είπε ο Χ.Φ, τονίζοντας τη διαφορά στη διάρκεια και τη φύση των σύγχρονων συνεργασιών. Η εισαγωγή χρημάτων και νέων τεχνολογιών οδήγησε στην υποχώρηση αυτής της παράδοσης, αν και σε ορισμένα μέρη, όπως στη Λαμπινή Ρεθύμνου, η πρακτική προσαρμόστηκε σε νέες μορφές συνεργασίας, όπως οι «συζευκτές».

Η διάρκεια της ορτακιάς ήταν ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο. Συνήθως, οι συνεργασίες διαρκούσαν 3-5 χρόνια, αν και πολλές φορές μπορούσαν να επεκταθούν ή να διαλυθούν νωρίτερα λόγω διαφορών ή αλλαγών συμφερόντων. Ο Χ.Κ σημείωσε, «δεν μπορείς να βάλεις ημερομηνία λήξης στην ορτακιά. Μπορεί να πεις τρία χρόνια, αλλά αν αλλάξουν τα συμφέροντα, χαλάει».

Παρά τις αλλαγές, η ορτακιά παραμένει ένα ζωντανό παράδειγμα συνεργασίας και αλληλοβοήθειας. Οι μεγαλύτερες γενιές τη θυμούνται ως τρόπο ζωής, ενώ οι νεότερες προσπαθούν να προσαρμόσουν την παράδοση στις σύγχρονες ανάγκες. «Η συζευκτιά θα συνεχιστεί και στην επόμενη γενιά με όποια μορφή υπάρξει», δήλωσε ο Γ.Κ, υπογραμμίζοντας τη σημασία της διατήρησης αυτής της παραδοσιακής πρακτικής.

Η «ορτακιά» δεν ήταν μόνο μια συνεργασία με οικονομική βάση, αλλά και ένα κοινωνικό σύστημα που αντανακλούσε τις αξίες και τις ανάγκες της παραδοσιακής κρητικής κοινωνίας (Ξανθουδίδου, 1920). Η

συλλογική δράση ήταν αναγκαία για την επιβίωση, ιδίως σε μια εποχή που οι φυσικοί πόροι ήταν περιορισμένοι και τα μέσα για τη διαχείριση των αγροκτηνοτροφικών δραστηριοτήτων ήταν πιο απλά. Όπως σημείωσε ο Γ.Δ, «ο ένας είχε 30 ζώα, ο άλλος 20 και ο άλλος 50. Μονιάσαμε τα ζώα μας για να γίνουν 200-250, ώστε να κάνουμε μιτάτο και να αρμέγουμε». Η ορτακιά, λοιπόν, λειτουργούσε ως ένας τρόπος να συνδυαστούν πόροι και προσπάθειες, δημιουργώντας καλύτερες προοπτικές για όλους τους συμμετέχοντες.

Η καθημερινότητα της ορτακιάς περιλάμβανε αυστηρούς ρόλους και ευθύνες. Κάθε μέλος είχε συγκεκριμένα καθήκοντα, τα οποία διασφαλίζαν τη λειτουργία της συνεργασίας. «Ο γκαλονόμος ήταν υπεύθυνος για τα παραγωγικά ζώα, ο μαντρατζής κατέβαινε καθημερινά στο χωριό για να φέρει φαγητό, και άλλοι έβλεπαν τα αρνιά και τα ρίφια», ανέφερε ο Δ.Φ. Οι εργασίες αυτές απαιτούσαν πειθαρχία και συντονισμό, ενώ η επιτυχία της ορτακιάς εξαρτιόταν από την υπευθυνότητα κάθε μέλους. Η διανομή των κερδών ή των προϊόντων γινόταν με βάση τη συμβολή του καθενός. Ο Γ.Δ σημείωσε χαρακτηριστικά: «Το γάλα μοιραζόταν δίκαια. Αν κάποιος είχε 40 ζώα, έπαιρνε μια μέρα γάλα. Όλα γίνονταν με βάση τη συμμετοχή του καθενός».

Ένα σημαντικό στοιχείο της ορτακιάς ήταν η αλληλεξάρτηση που δημιουργούσε μεταξύ των συμμετεχόντων. Η επιτυχία της βασιζόταν στην εμπιστοσύνη και την καλή επικοινωνία. Ωστόσο, όταν αυτή η ισορροπία διαταρασσόταν, η συνεργασία κατέρρεε. Ο Χ.Κ περιέγραψε μια τέτοια περίπτωση: «Έκανα μια ορτακιά με φίλο οικοδόμο, αλλά στο τέλος τη χαλάσαμε, γιατί δεν τα βρίσκαμε». Αυτές οι εντάσεις υπογραμμίζουν τις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι άνθρωποι στη διαχείριση των σχέσεων μέσα στην ορτακιά.

Παρά τις προκλήσεις, η ορτακιά αποτελούσε ένα πολύτιμο εργαλείο για τη διαχείριση των περιορισμένων πόρων και τη μεγιστοποίηση της παραγωγής. Σε πολλές περιπτώσεις, οι γυναίκες διαδραμάτιζαν καθοριστικό ρόλο, είτε παρέχοντας πρακτική βοήθεια είτε υποστηρίζοντας την οικογένεια στο χωριό. Ο Γ.Κ τόνισε: «Η γυναίκα βοηθούσε στο τάισμα των ζώων, στην τυροκόμηση και ακόμα και στην πώληση των προϊόντων». Αυτή η πολυδιάστατη συμμετοχή των γυναικών αποδεικνύει τη σημασία της οικογένειας ως μονάδας υποστήριξης στην παραδοσιακή κρητική κοινωνία.

Οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών επηρέασαν σημαντικά την ορτακιά, μειώνοντας την παρουσία της στις τοπικές κοινότητες. Η εισαγωγή κρατικών επιδοτήσεων, η τεχνολογική πρόοδος και η ενίσχυση των αγροτικών επιχειρήσεων σε ατομικό επίπεδο μείωσαν την ανάγκη για συνεργασίες αυτού του είδους. Όπως παρατήρησε ο Δ.Φ. και ο Γ. Δ, «η ορτακιά σταμάτησε να γίνεται όταν άρχισαν οι επιδοτήσεις, μετά το 1980». Παρόλα αυτά, σε ορισμένες περιοχές, όπως στη Λαμπινή Ρεθύμνου, εξακολουθούν να υπάρχουν προσαρμοσμένες μορφές ορτακιάς. Ο Γ.Κ περιέγραψε τη «συζευκτιά», όπου η εκμίσθωση χωραφιών γίνεται με ανταλλαγή ζώων αντί χρημάτων, διατηρώντας ζωντανή τη λογική της συνεργασίας.

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι η χρονική διάρκεια της ορτακιάς. Παρότι δεν υπήρχε αυστηρό χρονικό όριο, οι περισσότερες ορτακιές διαρκούσαν τρία έως πέντε χρόνια, ανάλογα με τις συνθήκες και τα συμφέροντα των μελών. «Δεν μπορείς να βάλεις ημερομηνία λήξης στην ορτακιά. Μπορεί να πεις τρία χρόνια, αλλά αν αλλάξουν τα συμφέροντα, χαλάει», είπε ο Χ.Κ. Η ευελιξία αυτή αποδεικνύει τη δυναμική φύση της πρακτικής, που προσαρμοζόταν στις ανάγκες των ανθρώπων.

Η ορτακιά δεν περιοριζόταν μόνο στον αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα, αλλά επεκτεινόταν και σε άλλες δραστηριότητες. Ο Χ.Φ ανέφερε ότι «παντού υπάρχει ορτακιά. Ακόμα και αν ανοίξεις εργοστάσιο με άλλον, ορτακιά θα λέγεται». Οι διαφορετικές μορφές της πρακτικής, από την εκτροφή ζώων έως τις οικοδομικές εργασίες ή τη διαχείριση επιχειρήσεων, δείχνουν την ευελιξία της ως εργαλείο συνεργασίας.

Η «ορτακιά», αν και έχει υποχωρήσει σε μεγάλο βαθμό, παραμένει ένα ισχυρό παράδειγμα της δύναμης της συλλογικότητας και της κοινής προσπάθειας. Οι αναμνήσεις των μεγαλύτερων γενεών και οι νέες μορφές συνεργασίας που εμφανίζονται αποδεικνύουν ότι, παρά τις αλλαγές, η ουσία της πρακτικής – η αλληλοβοήθεια και η εμπιστοσύνη – παραμένει ζωντανή (Σονιάδου, 2017). Όπως είπε ο Γ.Κ, «η συζευκτιά θα συνεχιστεί και στην επόμενη γενιά με όποια μορφή υπάρξει».

4.2. Συμπέρασμα

Η ορτακιά υπήρξε ένας βασικός πυλώνας κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης για τις αγροτικές κοινωνίες της Κρήτης του παρελθόντος, επιτρέποντας την κοινή εργασία για την εκτέλεση δύσκολων και χρονοβόρων καθηκόντων. Μέσα από την ορτάκια, οι κοινότητες ενίσχυαν τη μεταξύ τους εμπιστοσύνη, εξασφάλιζαν την αμοιβαία βοήθεια και ενίσχυαν την αίσθηση της κοινωνικής ευθύνης. Η ορτακιά σαν άλλος ένας üngüru της Οττ εμπεριέκλειε στον κύκλο του τις αρχές της εμπιστοσύνης, της αμοιβαιότητας, της συνεργασίας , της ασφάλειας και της συνεταιριστικής πρακτικής. Η έννοια αυτή, που εστιάζει στην αλληλοβοήθεια, την ισότητα και την συλλογική πρόοδο, είναι ακόμα πιο σημαντική στην εποχή μας, καθώς η κοινωνία αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις.

Η ορτακιά, παρά τις μεταβολές που έχει υποστεί με την πάροδο των χρόνων, συνεχίζει να εξυπηρετεί έναν διαχρονικό σκοπό: την ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας, τη βελτιστοποίηση των διαθέσιμων πόρων και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας για τους εμπλεκόμενους. Στην κρητική παράδοση, η ορτακιά αποτέλεσε έναν θεσμό που δεν περιοριζόταν απλώς στην αύξηση της παραγωγής, αλλά ταυτόχρονα ενίσχυε τις ανθρώπινες σχέσεις, καλλιεργώντας την αμοιβαία εμπιστοσύνη, την αλληλεγγύη και την κοινή δέσμευση για την επιτυχία. Μέσα από συνεργασίες όπως το σύστημα του μιτάτου ή άλλες μορφές συνεταιρισμού, οι αγρότες κατάφεραν να ξεπεράσουν περιορισμούς και να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις, εξασφαλίζοντας την ευημερία των κοινοτήτων τους.

Η ορτακιά καταδεικνύει ότι η συλλογικότητα είναι κρίσιμος παράγοντας για την οικονομική και κοινωνική επιβίωση. Παρότι οι σύγχρονες συνθήκες έχουν μεταβάλει τις μορφές της συνεργασίας, οι ηθικές και

πρακτικές αρχές της ορτακιάς – όπως η αλληλοϋποστήριξη, η εμπιστοσύνη και η δίκαιη μοιρασιά – παραμένουν εξαιρετικά επίκαιρες. Οι παραδόσεις αυτές μπορούν να εμπνεύσουν νέες μορφές συνεργασιών, όχι μόνο στον αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα, αλλά και σε τομείς όπως οι επιχειρήσεις, η κοινωνική οικονομία και οι κοινές δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στη σύγχρονη εποχή, όπου η τεχνολογία και οι αγορές τείνουν να ενισχύουν τον ανταγωνισμό εις βάρος της συνεργασίας, η λογική της ορτακιάς έρχεται να υπενθυμίσει την αξία της συλλογικής προσπάθειας. Οι ηθικές διαστάσεις της, όπως η καλλιέργεια εμπιστοσύνης, η δίκαιη διανομή και η προσήλωση σε κοινά συμφέροντα, μπορούν να ενσωματωθούν σε σύγχρονα συνεργατικά μοντέλα, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και προωθώντας την αμοιβαία στήριξη. Σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει συνεχείς οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις, η ορτακιά αποτελεί υπόδειγμα για το πώς η κοινή εργασία και η αλληλεγγύη μπορούν να προσφέρουν βιώσιμες λύσεις.

Επιπλέον, η ορτακιά αναδεικνύει τη σημασία της ενδυνάμωσης των κοινοτήτων μέσα από τη συλλογική δράση. Στον πυρήνα της βρίσκεται η ιδέα ότι η κοινότητα μπορεί να είναι ισχυρότερη όταν οι πόροι, οι δεξιότητες και οι προσπάθειες μοιράζονται ισότιμα. Αυτή η αρχή δεν είναι απλώς ένας τρόπος οργάνωσης της εργασίας αλλά μια πολιτισμική αξία που ενισχύει τη διαγενεακή συνέχεια, μεταφέροντας γνώσεις, δεξιότητες και ήθη από τους παλαιότερους στους νεότερους. Αποτελεί μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κρήτης.

Συνολικά, η ορτακιά λειτουργεί ως ένα διαχρονικό παράδειγμα του πώς η συλλογικότητα μπορεί να ξεπεράσει τα όρια της ατομικότητας, προσφέροντας όχι μόνο οικονομικά αλλά και κοινωνικά οφέλη. Η σημασία της παραμένει επίκαιρη, υπενθυμίζοντας ότι οι ισχυρές κοινότητες και η αμοιβαία στήριξη αποτελούν τη βάση για την επίτευξη ενός πιο δίκαιου και βιώσιμου μέλλοντος.

4.3. Περιορισμοί - Μελλοντικές Έρευνες

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς που είναι απαραίτητο να αναγνωριστούν για την ακριβή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Πρώτον, το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες προέρχονται από περιφέρειες του Νομού Κρήτης περιορίζει τη γενίκευση των ευρημάτων. Οι αντιλήψεις, οι πρακτικές και οι αξίες που σχετίζονται με την ορτακιά ενδέχεται να διαφέρουν σημαντικά σε άλλες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας ή και του εξωτερικού. Για παράδειγμα, διαφορετικές κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες, γεωργικές δομές ή κλιματολογικοί παράγοντες μπορεί να διαμορφώνουν άλλες μορφές συνεργασίας ή συνεταιριστικής δράσης. Παρόλα αυτά, τα ευρήματα θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά καθώς παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την κατανόηση της ορτακιάς ως τοπικής πρακτικής και μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για περαιτέρω έρευνα.

Οι μελλοντικές έρευνες μπορούν να επεκταθούν σε άλλα γεωγραφικά πλαίσια, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, για να συγκριθούν οι διαφορές και οι ομοιότητες στις συνεταιριστικές πρακτικές. Για παράδειγμα, περιοχές με διαφορετικά γεωργικά και κτηνοτροφικά συστήματα ή οικονομικές συνθήκες, όπως τα ορεινά χωριά της Ηπείρου ή οι αγροτικές κοινότητες της Ιταλίας, θα μπορούσαν να προσφέρουν νέα δεδομένα που θα συμβάλουν στην εμπλουτισμένη κατανόηση της ορτακιάς. Μια τέτοια επέκταση θα επιτρέψει τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι παραδοσιακές πρακτικές συνεργασίας προσαρμόζονται σε διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα.

Επιπλέον, η εφαρμογή της ορτακιάς μπορεί να εξεταστεί και σε διαφορετικούς κλάδους πέρα από την παραδοσιακή γεωργία και κτηνοτροφία. Για παράδειγμα, μελέτες που επικεντρώνονται σε αστικούς συνεταιρισμούς, αγροτουριστικές πρωτοβουλίες ή ακόμη και σε επιχειρηματικές συνεργασίες μικρών παραγωγών μπορούν να αναδείξουν νέες εφαρμογές της συνεταιριστικής φιλοσοφίας. Η αξιολόγηση τέτοιων μοντέλων διακυβέρνησης μπορεί να φωτίσει τις διαδικασίες εφαρμογής και τα οφέλη που αποφέρουν στους συμμετέχοντες, καθώς και τα εμπόδια που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν.

Μια ακόμη κατεύθυνση για μελλοντική έρευνα αφορά τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ συνεταιρισμών και βιωσιμότητας, ειδικά σε περιόδους αυξανόμενων περιβαλλοντικών και κοινωνικών απαιτήσεων. Η βιωσιμότητα είναι ένας βασικός παράγοντας που επηρεάζει τη σύγχρονη γεωργική παραγωγή, και η ορτακιά θα μπορούσε να εξεταστεί ως ένα πρότυπο συλλογικής δράσης που προωθεί τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων. Συγκεκριμένα, η έρευνα μπορεί να εξετάσει πώς οι συνεταιρισμοί της Κρήτης προσαρμόζονται στις απαιτήσεις για μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και πώς συνδυάζουν παραδοσιακές πρακτικές με σύγχρονες τεχνολογίες.

Τέλος, οι μελλοντικές μελέτες μπορούν να αξιολογήσουν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των συνεταιρισμών που δραστηριοποιούνται στην κρητική αγορά. Η επίδραση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραγόντων, όπως η κλιματική αλλαγή και η αστικοποίηση, στις συνεργατικές πρωτοβουλίες θα μπορούσε να αποκαλύψει κρίσιμες προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες. Αυτές οι μελέτες θα ήταν χρήσιμες για τη διαμόρφωση πολιτικών που θα ενθαρρύνουν τις συνεργασίες μικρής κλίμακας ως βιώσιμες λύσεις για την ενίσχυση της τοπικής παραγωγής και την ενδυνάμωση των αγροτικών κοινοτήτων.

Ακόμα, η αστική εφαρμογή της ορτάκιας μπορεί να βρει χώρους και εφαρμογές σε τομείς όπως η αστική κηπουρική, η συλλογική και συνειδητοποιημένη κατανάλωση και η κοινή διαχείριση έργων ανακύκλωσης. Δημιουργία κοινοτήτων αλληλοβοήθειας για τον κοινό καθαρισμό γειτονιών ή την ανταλλαγή υπηρεσιών μεταξύ γειτόνων είναι τρόποι για να ενσωματωθούν οι αρχές της ορτάκιας στη σύγχρονη αστική ζωή. Στο πεδίο της εκπαίδευσης, η συλλογική μάθηση και η ανταλλαγή εμπειριών μέσω συνεργατικών σχημάτων μπορούν να ενισχύσουν τη δημιουργικότητα και την καινοτομία.Η εφαρμογή της ορτάκιας σήμερα απαιτεί την αναγνώριση των κοινών συμφερόντων και την αξιοποίηση των τοπικών πόρων με βιώσιμο τρόπο. Επιπλέον, η υιοθέτηση αυτών των πρακτικών προϋποθέτει την ενίσχυση των κοινωνικών σχέσεων, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση ενός πιο πιο συνεργατικού μοντέλου ανάπτυξης. Η

βασική αξία της ορτάκιας παραμένει η κοινή ευημερία μέσω της συλλογικής δράσης, και αν χρησιμοποιηθεί με σύγχρονους τρόπους, μπορεί να αποτελέσει έναν ισχυρό εργαλείο για την επίλυση κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων του σήμερα.

Συνοψίζοντας, η παρούσα έρευνα θέτει τα θεμέλια για μια πιο συστηματική κατανόηση της ορτακιάς και της σημασίας της στις παραδοσιακές κοινότητες. Με τη διεύρυνση της γεωγραφικής και θεματικής εμβέλειας, οι μελλοντικές μελέτες μπορούν να προσφέρουν πολύτιμα δεδομένα που θα συνδυάσουν την ιστορική διάσταση της συνεργασίας με τις σύγχρονες απαιτήσεις για βιωσιμότητα, καινοτομία και κοινωνική δικαιοσύνη. Σήμερα, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη διεύρυνση των κοινωνικών δικτύων, η έννοια της ορτάκιας μπορεί να εφαρμοστεί και να προσαρμοστεί σε νέες μορφές συλλογικών δράσεων. Για παράδειγμα, στο πεδίο της αγροτικής ανάπτυξης , οι σύγχρονοι αγρότες, και ιδιαίτερα οι μικροί και μεσαίοι, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν συνεργατικά δίκτυα για τη διαχείριση της παραγωγής, τη μοιρασιά εργαλείων και εξοπλισμού, και την ενίσχυση της τοπικής αγοράς. Επιπλέον, η ορτάκια μπορεί να συνδυαστεί με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων για την κοινή διαχείριση των καλλιεργειών και την ανταλλαγή γνώσεων και πόρων, μειώνοντας το κόστος και ενισχύοντας τη βιωσιμότητα.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αβδελίδης, Π. (1978). *Ο συνεταιρισμός στις συνθήκες του καπιταλισμού*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2017). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα:Τζιόλας
- Κουκκίδης, Κ. (1948). *Το πνεύμα του συνεργατισμού των νεωτέρων Ελλήνων και τ' Αμπελάκια: Ο πρώτος συνεταιρισμός του κόσμου*. Αθήνα.
- Μαυρακάκης, Γ. (1985). *Τα ποιμενικά λαογραφικά Κρήτης*. Αθήνα: Ιστορικές Εκδόσεις.
- Νταρντό, Π., & Λαβάλ, Κ. (2020). *Κοινό: Δοκίμιο για την επανάσταση στον 21ο αιώνα* (Π. Αγγελόπουλος & Β. Ιακώβου, Μετάφρ., Α. Κιουπκιόλης, Επιμ.). Εκδόσεις Εκκρεμές.
- Ξανθουδίδης, Σ. (1920). *Ποιμενικά Κρήτης*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Πλυμάκης, Α. (2008). *Κούμοι – μιτάτα και βοσκοί στα Λευκά Όρη και στον Ψηλορείτη*. Χανιά: Ο.Α.Δ.Υ.Κ.
- Πυτικάκης, Μ. (2001). *Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης: Ετυμολογία, σημασία, ορθογραφία, προφορά*. Αθήνα: Κοινοφελές Ίδρυμα Εμμανουήλ και Μαρίας Πυτικάκη.
- Τσαντηρόπουλος, Α. (2004). *Η βεντέτα στην σύγχρονη ορεινή κεντρική Κρήτη*. Αθήνα: Πλέθρον.

Άρθρα:

- Αρβανιτίδης, Π. (2014). Το Τσελιγκάτο: Ένας θεσμός επιτυχούς αυτοδιαχείρισης των κοινών. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, 16*(64).

Διατριβές:

- Σονιάδου, Δ. Ι. (2017). *Σύγχρονες εξελίξεις στις ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών: Η περίπτωση του αγροτικού συνεταιρισμού ευρύτερης περιοχής Αμυνταίου* (Διδακτορική διατριβή, ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας).

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alam, M. M., & Wagner, C. (2016). The relative importance of monetary and non-monetary drivers for information and communication technology acceptance in rural agribusiness. *Information Technology for Development, 22*(4), 654–671.

Altman, M. (2015). Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development. *Journal of Co-operative Organization and Management, 3*(1), 14–23.

Austin, Z., & Sutton, J. (2014). Qualitative research: Getting started. *The Canadian Journal of Hospital Pharmacy, 67*(6), 436.

Benos, T., Kalogeras, N., Verhees, F. J., Sergaki, P., & Pennings, J. M. (2016). Cooperatives' organizational restructuring, strategic attributes, and performance: The case of agribusiness cooperatives in Greece. *Agribusiness, 32*(1), 127–150.

Bijman, J., Hanisch, M., & van der Sangen, G. (2014). Shifting control? The changes of internal governance in agricultural cooperatives in the EU. *Annals of Public and Cooperative Economics, 85*(4), 641–661.

Bijman, J., & Iliopoulos, C. (2014). Farmers' cooperatives in the EU: Policies, strategies, and organization. *Annals of Public and Cooperative Economics, 85*(4), 497–508.

Boström, M., Jönsson, A. M., Lockie, S., Mol, A. P., & Oosterveer, P. (2015).Sustainable and responsible supply chain governance: Challenges and opportunities. *Journal of Cleaner Production, 107*, 1–7.

Cafer, A. M., & Rikoon, J. S. (2018). Adoption of new technologies by smallholder farmers: The contributions of extension, research institutes, cooperatives, and access to cash for improving tef production in Ethiopia. *Agriculture and Human Values, 35*, 685–699.

Candemir, A., Duvaleix, S., & Latruffe, L. (2021). Agricultural cooperatives and farm sustainability: A literature review. *Journal of Economic Surveys, 35*(4), 1118–1144.

Quiñones-Ruiz, X. F., Penker, M., Belletti, G., Marescotti, A., & Scaramuzzi, S. (2017). Why early collective action pays off: Evidence from setting Protected Geographical Indications. *Renewable Agriculture and Food Systems, 32*(2), 179–192.

Royer, A., Bijman, J., & Abebe, G. K. (2017). Cooperatives, partnerships, and the challenges of quality upgrading: A case study from Ethiopia. *Journal of Co-operative Organization and Management, 5*(1), 48–55.

Sharma, P., Upreti, H., Ojha, K., & Gupta, S. (2019). Role of government, private and cooperative stakeholders in development and promotion of financial products: A study of farmers producers organisations (FPOs). *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering, 8*, 19–28.

Zhou, J., Liu, Q., & Liang, Q. (2018). Cooperative membership, social capital, and chemical input use: Evidence from China. *Land Use Policy, 70*, 394–401.

Zhou, J., Yang, Z., Li, K., & Yu, X. (2019). Direct intervention or indirect support? The effects of cooperative control measures on farmers' implementation of quality and safety standards. *Food Policy, 86*, 101728. https://doi.org/xxxxx

Βιβλία

Ott, S. (1981). *The circle of mountains: A Basque shepherding community*. Clarendon Press.

Turner, B. S., & Holton, R. J. (2014). *Talcott Parsons on economy and society (RLE Social Theory)*. Routledge.

Vogt, W. P., Gardner, D. C., Haeffele, L. M., & Vogt, E. R. (2014). *Selecting the right analyses for your data: Quantitative, qualitative, and mixed methods*. Guilford Publications.

Von Liel, B. (2016). *Creating shared value as future factor of competition: Analysis and empirical evidence*. Springer.

Κεφάλαια σε βιβλία

- Brinkmann, S. (2014). Unstructured and semi-structured interviewing. In *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (pp. 277–299).
- Webb, T., & Cheney, G. (2014). Worker-owned-and-governed co-operatives and the wider co-operative movement: Challenges and opportunities within and beyond the global economic crisis. In *The Routledge Companion to Alternative Organization* (pp. 64–88).

Άλλες δημοσιεύσεις

Bamber, P., Fernandez-Stark, K., Gereffi, G., & Guinn, A. (2014). *Connecting local producers in developing countries to regional and global value chains*.

Sommer, C. (2017). Drivers and constraints for adopting sustainability standards in small and medium-sized enterprises (SMEs) (No. 21/2017). *Discussion Paper*.

Stoian, D., Donovan, J., Fisk, J., & Muldoon, M. (2016). *Value-chain development for rural poverty reduction: A reality check and a warning*.

Suen, L. J. W., Huang, H. M., & Lee, H. H. (2014). A comparison of convenience sampling and purposive sampling. *Hu li za zhi, 61*(3), 105. https://doi.org/xxxxx

White, M. G. (2020). Why human subjects research protection is important. *Ochsner Journal, 20*(1), 16–33.